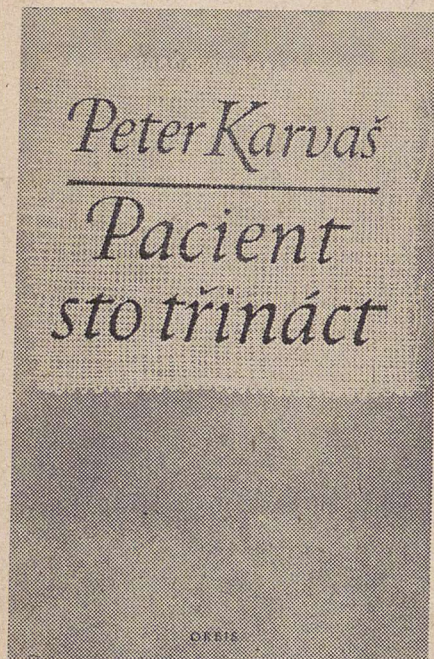

OCHOTNICKÉ DÍVADLO

JIRÁSKŮV EMIGRANT
V PROVEDENÍ HRONOVSKÉHO SOUBORU
NA XXVI. JIRÁSKOVĚ HRONOVU

Naši autoři

MILÍ ČTENÁŘI,

na této stránce ve II. ročníku našeho časopisu jsme vás seznámili s dramatiky Vojtěchem Cachem, Otou Šafránkem, Milanem Jarišem, Magdou Matušíkovou, Petrem Karvašem, Pavlem Kohoutem, Iljou Prachařem a Františkem Pavlíčkem. Náš úmysl byl prostý: chtěli jsme vám je představit jako divadelníky i občany, kteří svým dílem pomáhají našemu životu a přidávají mu na kráse. Mezi řádky jsme vám o nich pověděli, že jejich talent není darem s nebes, ale z velké části je schopností vidět a cítit, usilovně jít za velkou myšlenkou. Jako každé umění je hledačstvím, jako každé opravdové umění chodí po zemi s hlavou v oblacích.

Osm autorů zdaleka nepředstavuje celou naši dramaturgii. Chybí Miloslav Stehlík. Psali jsme o něm podrobně ve 4. čísle minulého ročníku a nechtěli jsme se opakovat. Chybí nám tu Jaroslav Klíma, Jan Drda, Vašek Káňa — dramatikové, jejichž díla dala nové dramatické přímý směr.

Nejmenujeme všechny. Nechceme tu sestavit ani jejich abecední seznam, ani přiložit hodnotící metr.

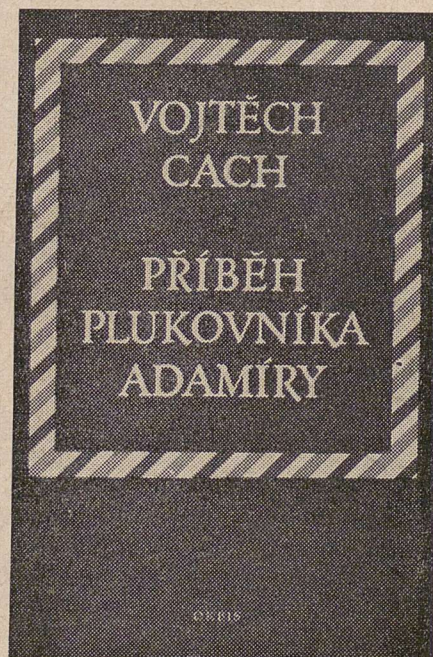
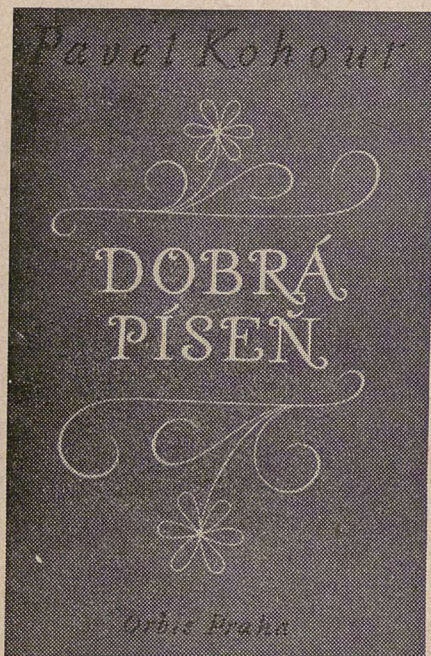
Nezapomeňme na autory, kteří začali tvořit ještě za

první republiky a zůstali divadlu dodnes věrni — A. J. Urban, Stanislav Lom, M. a J. Tomanovi.

Ke slovu se hlásí mladí: Josef Topol, nová naděje našeho divadla; udivil smělostí i básnickým talentem ve své heroické tragedii z českého dávnověku *Půlnoční vítr*; Oldřich Daněk, který stojí na počátku nových inteligentních her (Steelfordův objev, *Umění odejít*). Vladimír Semrád napsal po dramatu o Juliu Fučíkovi hru, věnovanou ochotníkům (*Člověk není sám*).

A nakonec, v neposlední řadě, ti, jejichž hry se neobjevují na oficiálních scénách, ale jsou blízcí ochotníkům, protože vyšli z jejich řad: Svatopluk Radešínský, Karel Kubánek... je jich celá řada a noví se stále přihlašují.

Poslední slovo patří vám, naši čtenáři, ochotníci. Všichni naši dramatikové jsou našimi autory. Promluvte na vašich jevištích jejich řečí. Dejte jim místo, které jim právem náleží: ve vašich srdcích, v srdcích vašich diváků. Na českém ochotnickém divadle.

MEZINÁRODNÍ ÚSPĚCH NAŠEHO OCHOTNICKÉHO HNUTÍ

ZDENĚK DOHNAL

Ještě dlouho se budeme vracet k závěru soutěže lidové umělecké tvořivosti 1955—56, k XXVI. Jiráskovu Hronovu. Z jeho kladů i nedostatků budeme těžit pro další zlepšování ochotnické práce. Mnoho papíru bylo popsáno jeho hodnocením. Faktem však je, že letošní soutěž, její vyvrcholení na národních přehlídkách a v Hronově ukázaly v plném světle velký kvalitativní růst práce našich souborů. Nejlepší inscenace potvrdily, že vrcholná ochotnická představení jsou přínosem pro celou naši divadelní kulturu. Na tom nic nemění některé pochybovačné hlasy, které se z různých stran ozývají. Pravda je, že naše divadelní lidová tvořivost, navazující na své více jak stoleté tradice, hledá poučení v profesionálním divadle, neustále zkvalitňuje svou práci a stále úžeji srůstá se životem našeho lidu. Ve svých představeních snaží se pak odpovídat na všechny palčivé otázky, které diváky zajímají. Stejnou pravdou je i to, že ochotníci vždy ve své zdrcující většině stáli na straně pravdy a pokroku. Tak je tomu vždycky tam, kde na jevištích žijí horoucí srdce herců, kteří z upřímného přesvědčení bojují za pravdy svých hrdinů. Mnohokrát právě na letošním Hronově byli jsme svědky upřímného sblížení jeviště s hledištěm, o kterém tak krásně řekl kdysi K. H. Hilar, „že se má podobat schůzce dvou okouzlených a vzájemně si souzených milenců“. A v takových případech může i divadlo mluvit řečí, které porozumí divák jakékoliv národnosti. Tam může i divadlo přispívat k dorozumění mezi národy, mezi lidmi dobré vůle.

„Ty tam jsou časy, kdy Jiráskovy Hronovy byly událostí jen ochotnickou. Hronovská soutěž si dnes vynucuje pozornost celé veřejnosti. Bylo by proto na čase uvažovat o tom, aby se Hronov stal záležitostí mezinárodní. Dnes už můžeme zcela bez ostychu do Hronova zvát delegace z jiných zemí... Taková výměna zkušeností by přesáhla oblast kulturních otázek a stala by se další možností družby národů.“ To jsou slova Vladimíra Semráda ze závěru jeho hodnocení XXVI. Jiráskova Hronova v Literárních novinách. Slova pravdivá, k jejichž uskutečnění byly již učiněny první kroky.

Ve středu, 10. října t. r., odjížděla z pražského nádraží osmnáctičlenná výprava. Účastníci XXVI. Jiráskova Hronova by jistě mezi těmi, kteří v ten večer netrpělivě očekávali zpožděný berlínský rychlík, poznali členy ochotnického souboru Hornického divadla z Radnic u Rokycan, který byl jedním z vítězů letošní přehlídky s inscenací hry norského dramatika Henrika Ibsena „Nora“. V říjnových dnech (12.—14.) konal se v severní části Německé demokratické republiky, v krásném městečku Schwerinu, první celoněmecký kongres amatérských divadelníků za účasti zástupců Švábska, Francie, Holandska a Finska. Na tomto kongresu měli Radničtí ukázat vyspělost našeho ochotnictva a manifestovat zároveň za přátelství mezi lidmi obou zemí.

V Německé demokratické republice je asi 2000 divadelních souborů na 18 milionů obyvatel. Tyto soubory hrají velmi málo celovečerní hry a zabývají se většinou

malými formami. Celovečerní hry, při nichž by se vybíralo vstupné, můžeme vidět pouze ve výjimečných případech. Po rozbití starých divadelních spolků (Theatervereine) soudruzi v Německé demokratické republice své ochotnické divadelnictví teprve budují.

V Německé spolkové republice jsou ochotníci roztrženi v různých svazech a spolcích. Pokrokovější z nich se zúčastnili také schwerinského kongresu. Vystoupení jediného západoněmeckého souboru a diskuse kolem jeho představení nám napověděly, že se v Německé spolkové republice hrají většinou celovečerní hry se silnými naturalistickými prvky v hereckém projevu. Úroveň předvedeného představení byla velmi slabá a odpovídala našim průměrným začínajícím souborům.

V obou částech Německa je však velmi silné hnutí mládežnických souborů, zabývajících se malými formami, hlavně kabaretem a estrádou.

Schwerinský kongres byl výsledkem delšího jednání ochotnických pracovníků obou německých států. Jak v Německé demokratické republice, tak i v Německé spolkové republice byla vytvořena t. zv. pracovní souručenství, kde je vždy jeden předseda ze západního a jeden z východního Německa. Tato souručenství navazují společně jménem německých pracovníků divadelní lidové tvořivosti styky s kapitalistickou cizinou, zejména tam, kde NDR nemá diplomatické zastoupení. Se zeměmi tábora míru jedná pak sám Ústřední dům lidové tvořivosti v Lipsku. Schwerinský kongres s účastí asi 300 delegátů, z nichž 150 bylo z Německé spolkové republiky, byl výsledkem práce právě tohoto pracovního souručenství. Hlavním jeho cílem bylo navázání co nejužších styků obou německých států na základě řešení společných ideových uměleckých problémů.

Kromě účastníků z NDR a NSR, mezi nimiž byli i přední představitelé německé kultury, jako na příklad paní Ilse Weintrautová, intendantka Státního divadla v Postupimi a poslankyně lidové sněmovny NDR, profesor Armin Kuckhof, vedoucí divadelně vědního oddělení Vysoké školy divadelní v Lipsku, Paul Herbert Freyer, dramatický spisovatel a intendant divadla v Karl-Marxstadtu, byli zde přítomni i profesionální umělci z Alasaska, Francie, zástupci Holandska a Finska.

Každý den kongresu byl zaměřen k určitému tematiku. První den se projednávaly otázky mládežnického divadla, druhý den činohry a třetí den problémy estrády a kabaretu. Každý den byl zahájen přednáškou, doplněnou alespoň dvěma ukázkami představení. Nejzajímavější a nejhodnotnější byla vystoupení kabaretních a estrádních skupin z NDR. Jejich bojovný program nesmlouvavě útočil na množství různých nedostatků. Politická jasnost spojená s velkými uměleckými hodnotami ukázaly zejména občanům z Německé spolkové republiky sílu politického zřízení demokratické části Německa. Ideově umělecká úroveň těchto souborů je mnohem vyšší v porovnání s výsledky ústředního kola smíšených uměleckých skupin u nás v Československu. Tato skutečnost pochopitelně

souvisí s velkými tradicemi německého politického kabaretu.

Celý kongres byl organizačně výtečně připraven. Všichni delegáti dostali podrobné tištěné materiály o programu a o každém vystoupení. Přednášky zahajující každý diskusní den byly promyšlené a přednášené předními představiteli kulturního života NDR a NSR.

Poslání naší skupiny na tomto zasedání bylo velmi odpovědné. Diskusním příspěvkem a divadelním představením měli jsme ukázat všem zúčastněným perspektivy a možnosti ochotnického hnutí, které je pevně zakotveno v nejlepších národních tradicích a má již povahu hnutí masového. Západním Němcům a účastníkům z kapitalistických zemí měli jsme pak ukázat demokratičnost a šíři kulturního života nejen v naší vlasti, ale v zemích lidových demokracií vůbec a projevit tak pevnou vůli k úzké spolupráci se všemi mírumilovnými lidmi na světě.

Druhý den zasedání byl zahájen diskusním příspěvkem naší delegace. Projev v německé řeči, který přednesl za nás zástupce Ústředního domu lidové tvořivosti s. Martinec, byl přijat s velkým nadšením. Jeho závěr v okamžiku, kdy mluvil o tom, jak využíváme pro svou práci poznatky všech velkých mužů světového divadelnictví, jak ochotnické hnutí je jednou z cest pro zachování světového míru, byl přerušen dlouhotrvajícím potleskem a voláním „Freundschaft — Frieden mit allen Völkern“.

I když náš projev byl celým plnem přijat s velkým porozuměním, byl vlastně pouhým podkladem pro náš hlavní diskusní příspěvek. Tím mělo být představení českého ochotnického souboru. Ibsenova „Nora“ byla vybrána z několika důvodů. Především proto, že jeden z vítězů XXVI. Jiráskova Hronova měl jistě plné právo reprezentovat vyspělost našich souborů. Za druhé i proto, že si máme přát soudruzi přáli představení s menším obsazením, méně technicky náročné, a to představení takové hry, která by byla všem účastníkům kongresu známa. Tyto předpoklady Ibsenova „Nora“ splňovala.

A tak se přiblížil večer v sobotu 13. října, kdy jsme si v nezvyklém prostředí měli ověřit schopnosti našich ochotníků. Dlouho před začátkem představení se celý soubor ukázněně připravuje v šatnách divadla. Nezvyklé ticho prozrazuje veliké napětí a vzrušení všech, kteří na sobě mesou úspěch nebo neúspěch blížícího se představení. V každém z nás je malá dušička. Jak to dopadne? I když každý divák má svůj program s podrobně rozepsaným scénosledem, i když velká většina diváků jsou po učení divadelníci amatérští nebo profesionální, přece nikdo neví, jaký bude výsledek představení, když žádný z diváků nerozumí česky. A když inspicient ohlašuje začátek představení, každý pro jistotu zaklepe si na dřevo a vzájemně „Zlom vaz!“ zní přece jen poněkud stíněně. A představení konečně začíná. Soustředěné obecnostvo pozorně sledující každý pohyb herce, vědomé odpovědnosti, vzpomínky na domov, to vše dohromady vytváří na jevišti zvláštní atmosféru. Herci jsou všichni nezvykle rozcitlivělí. Rychle se zbavují trémy a otevírají svá srdce soustředěnému hledišti. Společenská myšlenka toho velkého Ibsenova dramatu začíná zaznívat zvláštní průbojnou silou. Divák si uvědomuje shnilé společenské ideje, překázející radostnému a volnému životu. Ano, uvědomuje. Rozumí nám, i když nezná naši řeč. Toto vědomí jakoby rozněcovalo ve všech hercích to nejlepší. A tady se projevuje i síla krásného ochotnického kolektivu. Takhle snad Radniční ještě nehráli. Vzpomínáme přitom na Hronov. To se však nedá vůbec srovnat. Jestliže porota jim tehdy vytýkala, že některé postavy pouze vnějšími prostředky projevují svůj život, zde všechny zábrany jakoby mizely. Každý opravdu upřímně a z celého srdce prožívá život své postavy, každý ze všech sil bojuje za splnění svého hereckého úkolu. A tak padá opona po první.

Několik vteřin tiživé ticho a pak — bouře potlesku. Potlesku, který nám dokazuje, že jsme začali dobře. O přestávce navštívil soubor staříčků intendant schwerinského divadla a již nyní po prvním jednání děkoval za silný zážitek. Jeho srdečná návštěva a slova uznání jakoby dodaly souboru dalších sil. Když spadla opona po posledním jednání, bylo nám jasno. Naše ochotnické divadlo vyhrálo! Potlesk jakoby nechtěl končit. Opona za oponou. Deset dívek přibíhá na jeviště s kyticemi a blahopřáním. Slzy na jevišti, slzy v hledišti a nové volání „Freundschaft!“ Jak těžko se taková chvíle může popsat. Bohužel nejsem básník.

kem. Krásně to však vystihl francouzský divadelní vědec profesor Bourbon ve svém interview s redaktorem časopisu Schweriner Volkszeitung: „.... Takové nadšení a takový potlesk prožíváme ve Francii jen ve výjimečných případech a v představeních s velkými herci. V tomto nadšení poznáváme víc než kontakt mezi jevištěm a hledištěm. Zde se vyjadřovalo opravdové dorozumění mezi národy. Ruce se spojují, vzájemně si je podáváme. Jestliže ochotnické divadlo napomáhá spojení a porozumění mezi národy a posílení myšlenky míru, můžeme takový čin z plného srdce uvítat.“ A to nebyl ojedinělý hlas. Recepce, uspořádaná pro zahraniční účastníky večer po našem představení, byla celá ve znamení mírového soužití mezi národy. Západoněmecký předseda divadelního pracovního sdružení pan Albert Fuck z Bochumu ve svém přípitku na úspěch českého souboru prohlásil, že takovéto dokonale představení nejlépe popírá tvrzení, že lidové demokratická kultura zná pouze propagandu a nevází si kulturního dědictví světových mistrů dramatické tvorby. A podobných přípitků bylo mnoho. Všichni jsme si uvědomovali, že svou účastí na tomto zasedání jsme opravdu přispěli k porozumění mezi lidmi, že jsme učinili vše, abychom ukázali nejen vyspělost našeho divadla, ale vyspělost života všeho našeho lidu, abychom zde potvrdili správnost našeho státního zřízení a naší cesty k socialismu.

Druhý den po představení si francouzští profesionální umělci — účastníci kongresu, vyžádali rozmluvu s režisérem a některými členy souboru. Jejich zájem se soustředil z největší části na režijní postup při práci na této inscenaci. A zde se ukázalo, že velmi mnoho našich přátel ze západu nevěřilo, že šlo opravdu o ochotnický soubor. Nemohli uvěřit, že by pracující lidé, hrající divadlo pouze z lásky, mohli dosáhnout takových výsledků.

Samotná úroveň představení by byla pouze polovičním úspěchem. Soubor si nezískal nové přátele pouhým výkonem na jevišti, ale celým svým vystupováním během týdenního zájezdu. Skromnost, velmi dobré společenské chování a zdravé sebevědomí ještě více dokumentovaly vyspělost našich lidí.

A tak se náš zájezd pomalu končil. Ještě půl dne u moře a dva dny v Berlíně. V tom Berlíně, který je dosud poznamenán strašnými stopami válečného ničení, nemými a varovnými památníky hrozné války. Za ty dva dny pobytu v Berlíně si každý mnohem hlouběji uvědomoval, že i divadlem musíme ze všech sil bojovat za zachování míru. A výsledky naší návštěvy v Německé demokratické republice nás naplňovaly hrdoostí, že to byl náš, československý ochotnický soubor, který zde v cizině ukázal, že náš lid bojuje za světový mír, za spokojený a krásný život všech lidí na světě. Naplnění tímto nádherným vědomím vraceli jsme se domů.

Dnes, kdy můžeme na ty krásné okamžiky pouze vzpomínat, zdá se nám, jako by to byla pohádka. Ale dopisy našich nových zahraničních přátel nám dokazují, že to byla pravda. „Byl to pro mne veliký zážitek vidět představení vaší »Nory«“. A znovu musím potvrdit, že takový výkon jsem viděl pouze u umělců z povolání. Moji přátelé z Hamburku jsou téhož mínění. Ještě jednou srdečně díky za představení, které jste nám ukázali. Nebyl tento ochotnický kongres ve Schwerinu velkolepou záležitostí? Vy jste byli symbolem míru a přátelství mezi národy. Jezdívám dosti často do Německé demokratické republiky, abych tam třeba v malém se svými ochotnickými přáteli přispíval k uskutečnění spojení obou částí naší vlasti v míru a svobodu.“ Tato slova mladého západoněmeckého přítele Helmutha Schimkuse z Hamburku znovu dokazují úspěchy našeho zájezdu.

Tento článek není oslavou radnického souboru. Má být oslavou výsledků práce celého našeho ochotnického divadla. Jestliže na XXVI. Jiráskově Hronovu jsme viděli sedm souborů, které stejným způsobem mohly reprezentovat v cizině náš život, musíme se snažit o to, aby úroveň příštího Hronova se ještě zvýšila. A jestliže se již nyní ozvaly oprávněné hlasy po tom, aby naše divadelní přehlídka se stala záležitostí mezinárodní, můžeme být přesvědčeni, že většina účastníků schwerinského kongresu vynaloží všechny své síly pro to, aby na vlastní oči si mohla prověřit celkovou kvalitu našeho divadla. Na nás všech je, aby příští XXVII. Jiráskův Hronov tuto skutečnost dokázal a stal se mezinárodní manifestací všech lidí dobré vůle.

VÝZNAČNÍ UMĚLCI NA OLOMOUCKÉ OCHOTNICKÉ SCĚNĚ

Rok 1872 byl jeden z těch bouřlivých roků druhé poloviny 19. století, v němž začal v Olomouci probíhat boj o povznesení české kultury. A v tomto boji, který byl součástí tehdejších mocenských zápasů mezi českou maloburžoasií a německou velkoburžoasií, se u nás zrodil první ochotnický spolek — Jednota divadelních ochotníků besedních (dnes divadelní odbor ZK Mototechna) — která si svými stanovami uložila „veřejně pořádati v královském hlavním městě Olomouci i okolí dovolené dramatické a hudební produkce slovanské, a to ve prospěch vlastenecký nebo dobročinný, spolu pak napomáhat tím ke vzdělání širšího obecnstva“.

Úkol jistě krásný, i když těžký pro hrstku nadšenců, kteří museli počítat s tím, že jejich snaze budou mocipáni klást mnoho překážek. Avšak jejich úsilí, přispět hodnotnými hrami ke vzdělání lidu, žádné překážky neodradily, ba naopak, ještě je povzbudily k houževnaté divadelní činnosti ve stánku umění na Dolním náměstí v „Občanské besedě“.

Zprvu byly hrány jen jednoaktové hry až tříkrát týdně. Teprve během času přikročila Jednota ke hrám celovečerním. Pilná práce a nevšední obětavost vytvořila ochotnický soubor, který si svými výkony získal úcty a vážnost vděčného, stále přibývajících obecnstva. Malá, podlouhlá místnost v „Občanské besedě“, současně sloužící za tělocvičnu olomouckého Sokola, přestala vyhovovat. Tato okolnost nutila české olomoucké kruhy k uvažování o zřízení větší, případně stále české scény, která by odpovídala požadavkům uměnímilovného obecnstva. Po vzniku „První české stavební společnosti“ byla záležitost z velké části vyřešena postavením střediska české společnosti — Národního domu — v němž i Jednota našla svůj útulek. Na vybudování tohoto Národního domu, otevřeného 12. února 1888, měl velkou zásluhu i K. M. Čapek-Chod, který v Olomouci působil v letech 1884–88 jako redaktor „Našince“. To již byl soubor tak vyspělý, že výkony veliké většiny účinkujících se vymykaly z rámce diletantismu a sváděly k myšlence zvát k hlavním rolím význačné dramatické umělce naší přední pražské scény a scény brněnské.

A tak se činitelé Jednoty rozhodli pozvat pro svá představení dne 24. a 25. března 1899 *Marii Laudovou-Hořicovou*, která pozvání neodřekla, ale s radostí přijala. Ohromný potlesk zaburácel dvoranou Národního domu, když umělkyně přiběhla jako „Madame Sans-Gêne“ mezi své švadleny. Její hra charakterní ženy, šlechtěné a chytré zachránitelky svých přátel, každého okouzila. Výtečnou a proctitou hrou oslnila i o dva roky později (1901) dne 9. března v Sudermannově dramatu „Domov“ a příští-

ho dne (10. března) v Sardouově „Fedore“. — Právými svátky olomouckého uměnímilovného obecnstva bylo vystoupení dalšího člena Národního divadla v Praze *Marie Hübnerové* ve dnech 25. a 26. března 1905 v Šimáčkově „Světě malých lidí“ a Šmahově „Zlatu“. Její Strouhalka (Svět malých lidí) vzbudila obdiv svou přirozeností a promyšleností. Zvláště v posledním jednání, kdy se vrací k manželovi, byl její herecký výkon jedním z nejskvostnějších uměleckých požitků, jaké kdy byly v Olomouci připraveny. Ve veselohře „Zlatu“ představila umělkyně postavu úplně odlišnou od Strouhalky. Marie jí dala příležitost rozvinout v celém lesku a velikosti její umění. — Dne 10. a 11. listopadu 1906 připravila Jednota svým návštěvníkům další duševní požitek vystoupením *Karla Želenského* v roli Antonína ve Svobodových „Směrech života“ a *Karla IV. ve Vrchlického „Noci na Karlštejně“*, jimiž si umělec získal neobyčejnou přízeň obecnstva. — A opět to byla *Marie Laudová-Hořicová*, která ve dnech 28. a 29. března 1908 přešla olomouckou ochotnickou scénou v „Červeném taláru“ od E. Brieuxa a v „Panu řediteli“ (A. Bisson a F. Carré) jako Janetta a Susana Hendersová. V obou postavách se její umění rozvinulo v plné hloubce a rozezvukelo se v celé své mohutnosti.

Za dlouhý divadelní půst, zaviněný přestavbou a rozšířením scény, byli příznivci divadla odměněni návštěvou orla českých dramatických umělců, *Mistra Eduarda Vojana*, který zde vystoupil 1. května 1909 v Hilbertově „Vině“ a *Wildeově „Florentské tragedii“* a dne 2. a 3. května v titulní roli Shakespearova „Othella“. Jeho Hošek (Vina), kupec Simone (Florentská tragédie) a Othello byly postavy, na které se nezapomíná. — V roce 1910 se představil olomouckému obecnstvu další host a člen Národního divadla v Praze *Alois Sedláček* dne 16. dubna jako baron Lebourg v Bernsteinově hře „Ve víru“ a dne 17. dubna v Davisových „Katakombách“, v nichž svým Bohrmannem mluvil s drsnou opravdovostí, která rozrývala mysl, pobuřovala srdce a zvedala pěstě. Byla to postava vůdce lidu, žijící opravdovostí každého slova a gesta. V Hauptmannově „Potopeném zvonu“ a v „Královské výsosti“ (Sommerset-Maugham) slavil skvělé triumfy dne 25. a 26. listopadu 1911 *Richard Schlaghammer* jako Jindra a Strawa. Za naprosto dokonalé bylo označeno i vystoupení dnešní zasloužilé umělkyně *Evy Vrchlické* v Kolářově „Mageloně“ dne 10. července 1912. Lesk čtyřicátého výročí založení Jednoty zvýšila přítomnost nestora českých herců *Josefa Šmahy*, který dne 13. října 1912 vytvořil skvělou postavu Jana Výravu a následujícího dne ukázal v Šimáčkově „Jiném

vzduchu“ celé své velké umění v Elišovi. Při představení Jana Výravu byl přítomen i jeho autor F. A. Šubert.

Velký počet pohostinských vystoupení spadl do roku 1913. Byla to opět *Eva Vrchlická*, která dala v Evě („K životu“) dne 9. března a v Terezíně dne 6. dubna („Tintoretto“) zažít celému svému umění, které se vyznačovalo neobyčejnou hlubokostí prožitku a strhujícím elánem, takže celé okolí bylo pod dojmem jejího uměleckého půvabu a krásy. Dne 21. a 28. září téhož roku pozdravilo obecnstvo v *Liběň Odstrčilové* bývalou členku Jednoty. Její krajčírka Eva v Preissové „Gazdině robě“ dosáhla značné výše realistického hereckého projevu. Předmětem živé sympatie a srdečných pochval byla dne 14. prosince nynější národní umělkyně *Růžena Nasková*, která předvedla v Ryškovových „Šosácích“ silnou a působivou Oznobišinu, imponující zjevem i hereckým ztvárněním. — A opět *Mistr Vojan*, to zářné slunce na českém divadelním nebi. K jeho pohostinskému vystoupení byl tentokrát zvolen Ibsenův „Stavitel Solness“ (28. 2. 1914) a Shakespearův „Kupec benátský“ (1. 3.), v nichž jeho umělecké výkony (Solness a Shylock) byly provázány bouřemi potlesku při otevřené scéně. K tomuto vystoupení třeba poznamenat, že za onomocnou představitelku Hildy a Porcie, Karlu Petzovou, byla pro prvou roli pozvána umělkyně Národního divadla v Brně *Ema Pechová* a pro druhou roli (Porcie) členka téhož divadla *Pavla Štolcová*.

Druhé pohostinské vystoupení *Liběny Odstrčilové* dne 20. a 21. února 1915 jako Elišky v „Noci na Karlštejně“ a Marty v A. Guimerově „Nižině“ se vyznačovalo jemností, delikátním prokreslením vnitřních stavů a plnou vnitřní soustředěností. Jako Anna v Bahrových „Dětech“ vystoupila tu dne 18. dubna téhož roku *Zdenka Rýdlová-Kvapilová*. Její herecké umění vyniklo v plném lesku nad ostatními, byť snaživými výkony. Dne 16. dubna 1916 ztělesnil skvělým způsobem postavu herce v Molnárově komedii „Gardový poručík“ *Miloš Nový*. — Při druhém vystoupení dne 28. ledna 1917 vystihla *Růžena Nasková* v komedii V. Skocha „Naše babička“ jemným citem krásnou matku a pozdější babičku *Marii Paulinovou*. Spolu s hostující umělkyní vystoupila v této veselohře také členka brněnského Národního divadla *Ema Pechová*. — Dva pěkné večery uspořádala Jednota dne 3. a 4. listopadu téhož roku za pohostinského vystoupení *Karla Želenského st., Laury Želenské a Karla Želenského ml.* Hrál se Halbeho „Mládí“ a „V malém domku“ od Tadeáše Rittnera. V Mládí vybavila *Aničku Laura Želenská* povídavostí a kouzlem milujícího děv-

čátka. Karel Želenský ml. (dnešní ředitel ND v Praze) se plně rozehrál v „Mládí“ jako student Jan Hartwig. „V malém domku“ byl poněkud zkarirován. Jejich otec Karel Želenský starší ustupoval v „Mládí“ jako farář Hoppe poněkud do pozadí proto, aby dal možnost vyniknout svým dvěma dětem. Své pravé umění teprve ukázal „V malém domku“, v němž jeho doktor byl dokonalým výkonem umělce, stojícího na vrcholu svého umění a vybaveného všemi zevními podmínkami a velikými hereckými schopnostmi. Dne 16. prosince téhož roku byli dalšími hosty Jednoty dnešní zasloužilý umělec Jiří Steimar, A. Suchánková a A. Steimarová, členka divadla Varieté v Praze.

Také v roce 1918, štědrém na pohostinská vystoupení, opět do Olo-

mouce zavítal na ochotnická prkna Jiří Steimar a hostoval dne 12. a 13. ledna spolu se svou chotí Annou Steimarovou v Hilbertově „Hnízdě v bouři“, Tylově „Nalezenci“ a Sardouově a E. Najacově komedii „Cyprienna“. Pro titulní postavu národní hry Frant. Ferd. Šamberka „Karel Havlíček Borovský“, sehraou dne 27. dubna téhož roku, byl pozván člen Národního divadla v Brně Karel Pech, který s opravdovou láskou vytvořil vzor národního charakteru, muže slabého těla, ale velikého ducha a nezdolné vůle. Pečlivý a náladový rámec dala Jednota dne 10. března 1918 Jiráskově veselohře „M. D. Rettigová“, v níž v titulní roli vystoupila dramatická umělkyně Národního divadla v Brně Ema Pechová. S oslnivou vervou a úchvatným hlubokým zanícením

ním prožila dne 24. listopadu 1918 Eva Vrchlická svou Máju v Kvapilově hře „Oblaka“. — Galerii pohostinsky vystupujících umělců uzavřel dne 7. a 9. června 1919 dnešní zasloužilý umělec Jaroslav Vojsa. Představil se olomouckému obecnstvu v titulní roli Mahenova „Janoška“ a uchvátil dramatickostí a vřelostí svého přednesu.

Dnes, kdy Krajské oblastní divadlo v Olomouci jest významným kulturním činitelem, je třeba si připomenout, že to byla Jednota divadelních ochotníků besedních, která svou divadelní činností vznítla lásku k českému dramatickému umění a přispěla tak zlatou hřívnou k vybudování této stále české olomoucké scény.

JOSEF VALIHRACH

DESET LET SVITAVSKÉ VIGONY

Divadelní soubor ZK Vigona Svitavy oslavil letos na podzim desáté výročí svého založení. Deset let je jistě velmi skromné číslo, srovnáme-li je s velkými daty našich tradičních souborů, z nichž nejeden se pyšní i tradicí stoletou. — Ale těch deset let svitavské Vigony, to je deset let typických pro mnohé naše nové soubory, typických pro nejlepší snahy současného hnutí lidové umělecké tvorivosti. Říkáme Vigona, ale vidíme před sebou řadu nových souborů, kde stejně nebo podobně jako ve Svitavách po pětadvaceti letech pomáhali nadšení ochotníci budovat osídleným novým domov. Proto uveřejňujeme výtah z projevu vedoucího souboru Jiřího Káře a na slavnostní schůzi souboru v této rubrice, nazvané Z dějin ochotnického hnutí.

Redakce

Věru je to radostný pohled zpět na kus poctivě vykonané práce, radostné bilance vzestupu od okamžiku, kdy už v říjnu 1945 s jeviště tehdejšího Stalingradu zazněla vstřícná nevelikému počtu osídlenců živá slova „Našich furiantů“ Ladislava Stroupežnického, které s nemalými potížemi sehrála hrstka nadšenců — prvních svitavských ochotníků. A v roce 1946 z podnětu dr. Votavy došlo k sloučení všech malých svitavských souborů v jediný kulturní spolek „Lidové divadlo“. V roce 1947 pronajmutí budovy Stalingradu Lidovému divadlu, postupné úpravy jeviště a jeho zařízení přispěly k tomu, že práce členů divadla stala se organisovanější a cílevědomější; důkazem toho je, že již v roce 1947 vstoupilo Lidové divadlo do soutěže tehdejší ÚMDOČ a postoupilo do kruhu vítězných souborů. A že to členové mysleli s ochotnickým divadlem opravdu svědomitě, dokázala jejich úspěšná účast na XIX. Jiráskově Hronovu s Tylovými Kutnohorskými havíři.

Již tehdy cítili členové divadla potřebu rozšířit své řady o další obětavé pracovníky. Nebylo těžké se rozhodnout. Vždyť zde byli zaměstnanci n. p. Vigona, kteří již od samého počátku činnosti Lidového divadla stáli v řadách členstva a plně podporovali jeho rozvoj. A tak v roce 1949 vstoupuje Lidové divadlo jako jedno z prvních ochotnických divadel v Brněnském kraji do závodního klubu. Byl to jeden z nejvýznamnějších kroků v životě souboru. Znamenalo to doplnění řad ochotníků novými aktivními členy i zvýšení politické úrovně

souboru. A že se členové divadla nikdy nespokojili s tím, aby v jejich řadách byli pouze zaměstnanci Vigony, svědčí skutečnost, že v roce 1952 za spolupráce soudruhů a soudružek z jiných pracovišť (jako na příklad n. p. TOS, Svitav, Služeb města, Jednoty, ČSD, Oděvních prodejen, svitavských škol, nemocnice, JZD atd.) sehráli bojovně optimistickou hru Ivana Olbrachta „Anna proletárka“ v dramatisaci Evy Vrchlické, se kterou také reprezentovali Brněnský kraj na XXII. Jiráskově Hronovu. — Repertoár Lidového divadla nikdy nepostrádal ideovost a svěží optimismus. Na repertoáru nescházely ani hry sovětských autorů. A byl to právě XXIII. Jiráskův Hronov, na kterém se náš soubor představil hrou sovětského autora Mdivaniho „Koho tlačí bota“.

S velkou radostí přivítali členové souboru zprávu, že v roce 1955 uspořádá ministerstvo kultury národní přehlídku divadelních souborů ve Svitavách. Byla to nejkrásnější odměna za tisíce brigádnicky odpracovaných hodin na přestavbě divadla, která byla provedena v roce 1954—55. A nesmírnou radost měl soubor po ukončení této přehlídky, když se dověděl, že za její vzorné uspořádání bude zahajovat XXV. Jiráskův Hronov slavnou Tylovou Fidlovačku, která dala podnět k vytvoření samostatného pěveckého souboru při ZK Vigony.

A jsem přesvědčen o tom, že nikdy nevyminí z paměti nás všech slova s. Kubra, vedoucího divadelního oddělení ÚDLT, která pronesl při zahájení II. národní divadelní přehlíd-

ky letos na jaře, že Svitavy dnes již mají veškeré předpoklady k vybudování tradice pro pořádání národních divadelních přehlídek vyspělých souborů a že se tak vlastně stávají moravským Hronovem. Národní přehlídky stanou se tak pro nás další školou, neboť přinášíjí do života ochotnické práce nový duch, plný radosti, lásky a optimismu. Vždyť letos sami jsme poznali na národní přehlídce v Přerově, které jsme se zúčastnili se „Šeríkovým sadem“, jak lidé mají rádi ochotnické divadlo a vše, co se kolem něho děje.

Vážení přátelé, to vše je jenom část obětavé a mnohdy úmorné práce, kterou členové Lidového divadla ve Svitavách za 10 let pilné práce vykonali. Vždyť od roku 1946 bylo uvedeno celkem 48 premiér s 90 repriami a 60 zájezdů. Na prknech našeho divadla se vystřídal na 275 herců s 13 režiséry. Vcelku možno říci, že bilance 10 let je dobrá — ne-li velmi dobrá. A že divadlo dosáhlo této úrovně, za to můžeme vděčit všem těm členům, kteří svědomitě a pilně přistupovali k práci, že se rádi učili z připomínek vznášených k nim při kritikách na diskusích a že měli vždy snahu se dále učit a své zkušenosti nadále prohlubovat. Hojnou měrou přispěla k těmto výsledkům spolupráce Lidového divadla s odborem kultury ONV, s masovými organizacemi, odborovou organizací a s OV KSČ, takže jednotlivé hry se stávaly při různých významných příležitostech prvořadými kulturně politickými událostmi města, okresu i kraje. To, že se soubor od prvních počátků zúčastňoval soutěží LUT, jej vedlo k aktivitě, hodnotnému výběru a ke snaze o inscenace dobré úrovně. Hodně nám též pomohla spolupráce s profesionálními divadelníky, především s Karlem Vinklerem, Františkem Klikou a Ant. Dvořákem.

Děkujeme-li, nemůžeme zapomenout na naše milé svitavské diváky, kteří rádi přišli mezi nás, aby nás v naší práci podpořili a dali nám novou chuť do práce svými úsměvy, smíchem a potleskem. A nebylo jich málo. Naše představení během 10 let zhlédlo na 100 000 diváků.

NA ZÁVĚR TYLOVA ROKU

Nebylo snad v letošním roce ochotnického souboru, který by byl nějakým způsobem nevzpomněl velkého Tylova výročí. V desítkách článků, zpráv a kritik podařilo se našemu časopisu zachytit jen malý zlomek té velké iniciativy, k níž Tylovo výročí vyburcovalo tisíce našich ochotníků. Vždyť jen do konce třetího čtvrtletí bylo ČDLJ hlášeno 869 představení Tylových her — a stále a stále jsme 'zváni na další. Nejhezčí přitom je, že každý soubor dává právě do tylovské inscenace své nejlepší síly a schopnosti, takže tylovská představení pravidelně inscenační úrovní převyšují vše, co soubor do té doby v sezóně udělal. Tak tomu bylo i na příklad v představení Tvrdohlavé ženy, jímž soubor žižkovské osvětové besedy „Tyl“ současně oslavil 80. výročí svého založení a jímž znovu dokázal, jak živě hovoří hra, na příklad Kubův kuplet, k problémům dneška. Ale nejen představení oslavují soubory velké výročí. Členové dramatického odboru „Tyl“ RK Tepna v Náchodě na Plhově otevřeli 27. X. v předvečer celozávodní konference ROH výstavu „Po stopách začátků českého dělnického divadla na Plhově“. Na výstavě, jež byla součástí akce „V tylovské tradici“, instalovali vzácné dokumenty od založení spolku v roce 1888 až do dneška, památky na J. K. Tyla, korespondenci Aloise Jiráska se souborem a i. Celá akce vyvrcholila představením Paličovy dcery. — Podobných zpráv jsou plny listy našich dopisovatelů. Bude jistě třeba zamyslet se po skončení roku v důkladné studii nad tím, co Tylův rok 1956 znamenal pro naše ochotnictvo. Dnes nám dovoluňte rozloučit se s ním časopisecky řádkami prostého ochotnického čitatele Tylova díla.

Redakce

VYZNÁNÍ TYLOVSKÝCH OCHOTNÍKŮ

Červencové číslo měsíčníku DIVA-DLO přineslo pod názvem Vyznání tylovských herců kytíčku vroucích vzpomínek pražských umělců na jejich vystoupení v Tylových hrách. Vzpomínky jsou psány zjihlým srdcem a obnažují krásu tvůrčího prožitku těch, kdož přistupovali k dílu s pokorou a láskou. A jako profesionální herci, stejně ani naši divadelní ochotníci nepotřebovali teprve stého výročí Tylova skonu, aby se i oni vyznali ze své hluboké lásky k Tylovi.

Vždyť ochotníci hrávali častěji Tyla než profesionálové. Ani o Národním divadle v Praze nelze říci, že by Tylovi zrovna holdovalo. Tak za první půlstoletí svého trvání (1883 až 1933) uvedlo Tyla celkem 20krát s úhrnným počtem 235 repris. V té době minuly za sebou tři i více sezon, aniž by na prknech Národního divadla byla hrána jediná Tylova hra.

Oč lepší byl poměr našich ochotníků k Tylovi! Pro ně zdaleka nebyl Tyl dramatikem, který dožil éru své působivosti a neměl moderní době už co říci. Naopak možno říci, že Tyl ožíval na ochotnickém jevišti mnohem častěji než na profesionálních scénách. Právě naši lidové divadelníci hrávali Tyla s neutuchající láskou a příkladnou oblibou. Dík jejich prostému vlasteneckému citění, vzdálenému falešné modernosti, pronikaly Tylovy hry do nejširších vrstev ve městech i na vesnicích, a to už v dobách, kdy jsme ještě neměli film ani rozhlas (ač tady bude stále chybět přímé spojení diváka s dramatickou postavou). To je skutečnost nejen kulturně, ale i politicky nesmírně závažná. Neboť Tyl na ochotnickém jevišti znamenal i pro diváka vlasteneckou manifestaci. A to nejen pro strhující obsah právě provozovaného kusu, ale pro celý Tylův proletářský, až do posledního dechu bojující život.

Za to, že ochotnické divadlo hraje v našem národním životě tak významnou úlohu, děkuje Tylovi. Vždyť Josef Kajetán Tyl to byl, kdo vdechl

svým působením našemu ochotnickému divadlu pro všechny časy hlavní smysl jeho činnosti — těšit, povzbuzovat, ale je-li třeba, i bojovat. Hledá-li ochotnický dramaturg, režisér nebo herec příklad ideovosti práce, nalezne jej v plném rozsahu právě v Tylovi.

Takové by mohlo asi být vyznání všech tylovských ochotníků. Dávno už patří Tyl celému národu. Jeho píseň Kde domov můj z Fidlovačky zajistila mu v srdcích všech Čechů věčnou paměť. Ale i mezi našimi ochotníky jsou ještě dnes mnozí, kdož by osobně vyjádřili svůj vřelý vztah k Tylovi stejně láskyplně, jako to řekli někteří naši vynikající herci. Také ochotníci rádi a s pýchou vzpomínají, jak si zahráli Valentu, Kalafunu, Kroutila, Šestákovou, Mastílkovou, Rosavu či jinou postavu z Tylových nesmrtelných her. Hluboko a

Z výstavy začátků českého dělnického divadla na Plhově

trvale se zachytily v jejich nitru lidské osudy těchto postav, tak vyhraněné našich, českých. Sotva kdy vymizí v jejich paměti kouzlo prostředí, kdy často s překážkami technickými i censurními hrávali Tyla. Prostředí, které hrálo, povznášelo i sblížovalo. Znám ochotníka, který před lety hrál hrobníka v Paličově dceři. Je mu už hezky přes sedmdesát a nemá jiného přání, než aby si ještě jednou, snad už vůbec naposled, mohl zahrát toho hrobníka. A přece hrával větší role, dokonce i Jiráskova Roháče. Ale ten hrobník... to je přece od Tyla! Takových nadšenců by se našlo mnoho.

Jímavá jsou vyznání našich herců Tylovým hrám, opravdovému pokladu našeho dramatického písemnictví. Ale neméně krásná a citová jsou i vyznání našich tylovských ochotníků. Nedovedou je snad tak poeticky napsat, ale věřte, hluboko je nosí ve svém srdci.

Josef Zenkl

Tylova Lesní panna na XXVI. Jiráskově Hronovu (soubor OB Hejnice)

K SÚČASNÝM PROBLÉMOM OCHOTNÍCKEHO DIVADLA NA SLOVENSKU

MARTIN JANČUŠKA

Mnohí čitatelia Ochotníckeho divadla z českých krajov sa živo zaujímajú o súčasný stav ochotníckeho divadelníctva na Slovensku, sledujú činnosť ochotníckych divadelných súborov v slovenskom časopise Ľudová tvorivosť, poznajú najvyspelejšie súbory, ktoré sa každoročne zúčastňujú na Jiráskových Hronovoch, mnohí poznajú i niektoré súbory zo zájazdov do Čiech, no predsa považujeme za potrebné bližšie oboznámiť českých divadelníkov so súčasným stavom ochotníckeho divadla na Slovensku a s jeho najpálčivejšími problémami, z ktorých mnohé sú spoločné českému i slovenskému ochotníckemu divadlu.

Väčšinu poznámok uvádzame zo skúseností získaných v tohoročnej súťaži a z problémov, ktoré sa vyskytli na celoslovenskej prehliadke ochotníckych divadelných súborov.

Ako ochotníci hodnotia tohoročnú súťaž?

Zásadne kladne. Dvojočná súťaž dáva možnosť súborom pracovať sústavnejšie a cielavedomejšie. Hodnotenie súboru v jeho vlastnom prostredí je objektívnejšie, lebo porota má možnosť lepšie poznať celú prácu súboru, má možnosť oboznámiť sa nielen s jeho členmi, ale aj s ostatnými pracovníkmi a funkcionármi závodu, závodného klubu, JRD, organizácie mládeže, pracovníkmi kultúrno-osvetových zariadení atď. Porota má možnosť poznať výrobné problémy jednotlivých závodov a posúdiť, ako práca súboru pomáha odstraňovať určité nedostatky a ako je celá činnosť súboru spojená s problematikou pracoviska.

Rozdelenie súborov do troch kategórií podľa vyspelosti bolo veľmi potrebné. Takéto rozdelenie sme v súťažiach na Slovensku mali už za prvej republiky a veľmi sa osvedčilo. Bolo len na škodu samotného súťaženia, že sme tieto skúsenosti neuplatnili už skôr i v celoštátnej súťaži.

Tohoročná súťaž nám dala najlepší a najpravdivejší obraz o skutočnom stave nášho ochotníckeho divadla. Môžeme veľmi presne a zásadne hovoriť o otázkach repertoárových, o stave divadelníctva v jednotlivých krajoch, o práci porôt atď. Zistili sme, že súbory mali v súťaži dobrý repertoár. Neobjavila sa ani jedna braková alebo ideovo závadná hra. Rozšírila sa tematika hier i pestrosť žánrov. V súťaži bolo dovedna 148 rozličných hier.

Je potešiteľné, že súbory veľmi pohotovo siahajú po nových hrách so súčasnou tematikou. Medzi najhranejšie hry patrí Smrčkov „Puknutý mliečnik“ a Kazíkova hra „Na chvoste“. Obidve hry čerpajú námet zo súčasnej družstevnej dediny a satirickou formou sa v nich odhaľujú a bičujú chyby a nedostatky, ktoré dnes hamujú rýchlejší vývin združstevnenia našich obcí.

Záběr z inscenace Hvězdoslavovy tragedie Herodes a Herodias na XXVI. Jiráskových Hronovu. Snímek K. Minc

Súbory hodne siahali i po menej známejších hrách našich klasikov. Tajovského dráma „Nový život“, osvetľujúca prostredie a problémy slovenskej dediny pred prvou svetovou vojnou, je istotne veľmi vhodnou hrou pre začínajúce dedinské ochotnícke súbory nielen pre jej technickú nenáročnosť, ale aj ideovú jasnosť a správny realistický a kritický pohľad na život v minulosti. Tým, že odhaľuje osudy dedinských ľudí, ktorí bojujú proti meštiackej morálke a bojujú za svoje prirodzené osobné šťastie, dáva možnosť poznať dnešnému divákovi správne minulosť a rozpoznať, v čom bola príčina biedy a nešťastia nášho pospolitého ľudu v minulosti. Mali by si aj české súbory všimnúť túto hru a popri úspešnom „Ženskom zákone“ od toho istého autora sprístupniť ju českému publiku.

Repertoár v tohoročnej súťaži však nedostatočne odzrkadľoval naše i cudzie významné jubileá. Málo sa hrali hry Tylova (iba niekoľko súborov inscenovalo Tvrdohlavú ženu a Podpaľačovu dcéru) a hry Gorkého. Nedostatočne boli zastúpené i české hry súčasné. Najviac sa hrala Šafránkova hra „Kam z konopí?“ (Kudy kam?).

Osobitne treba hovoriť o práci porôt. To je jeden z najboľavejších problémov tohoročnej súťaže. Domy osvetu v okresoch nezvládli túto dôležitú úlohu. Nevedeli vždy zabezpečiť účasť porôt na jednotlivých súťažných predstaveniach. Mnohé súťažné predstavenia sa hrali bez účasti porôt alebo v najlepšom prípade za účasti jedného člena. Okrem kraja Žilinského ani jeden kraj túto úlohu nezvládol. Viaceré poroty nerobili písomné hodnotiace záznaky. Treba vytknúť najmä dve chyby porôt. Niektoré všetko chválili, nehovorili súboru pravdu v snahe, aby mu neublížili, iné vyhľadávali len chyby a nedostatky.

Poroty by si mali uvedomiť správne svoju funkciu. K súboru prichádzajú preto, aby mu pomohli a nie ho klamali alebo dezorientovali. Väčšina našich súborov dnes vie prijať správnu kritiku. Otvorenosť je lepšia ako neúprimnosť a pretváрка. Takéto počinanie sa vždy vymstí a veci neprospeje.

Z tohoročnej práce porôt by si mali vziať poučenie predovšetkým všetky naše metodické zariadenia, nevynímajúc z toho ani naše ústredné metodické zariadenia. Nestačí len vydať pokyny pre prácu porôt. Treba všetkých porotcov s ich prácou oboznámiť a dôkladne ich pripraviť na túto zodpovednú robotu. Najväčšiu starostlivosť treba vynaložiť pri výbere porotcov. Patria tam tí najlepší a najskúsenejší divadelníci, najlepší metodikovia.

Hoci pri posudzovaní súťažných predstavení pomáhali profesionálni divadelníci, ich pomoc je ešte veľmi malá. I keď môžeme uviesť niekoľko obetavých a skúsených profesionálnych divadelníkov, ako je šéfrežisér Nitrianskeho krajského divadla v Nitre Pavol Haspra, šéfrežisér Armádného divadla v Martine Dezider Janda, laureát št. ceny Kl. Gottwalda, režisér Divadla Petra Jilemnického v Žiline Ivan Geguš (teraz už pracovník KPEUT v Žiline), alebo režisér Národného divadla v Bratislave Tibor Rakovský a ešte niekoľkí, predsa vzhľadom na počet profesionálnych divadelníkov na Slovensku je ešte veľmi málo tých, ktorí s láskou a ochotou pomáhajú ochotníckym divadelným súborom. A koľko je ešte i dnes skúsených profesionálnych divadelných pracovníkov, ktorí sa z výšky pozerajú na prácu ochotníkov, hoci oni sami pred pár rokmi pracovali ako ochotníci!

Jednou z hlavných úloh všetkých našich metodických zariadení pre ľudovú umeleckú tvorivosť je, aby si vybudovali čo možno najširší a najkvalitnejší inštruktorský sbor. Kultúrno-osvetové zariadenia národných výborov (domy osvetu, krajské domy osvetu) by mali pamätať i na finančné zabezpečenie práce inštruktorských sborov a porôt. Nemôžeme predsa žiadať, aby nám inštruktori a porotcovia túto prácu vykonávali z vlastných finančných prostriedkov (úhrada cestovného, stravného, ubytovania, prípadne honorár).

Ako je to s hrami pre deti a mládež?

V súťaži sa zúčastnili súbory aj s hrami pre deti a mládež. Bolo ich však málo. Na celom Slovensku len 118 súborov s 23 rozličnými hrami. Najviac sa hrala Luknárova „Lubka“ a Lysonkov „Figliar Matej“. Súbory sa neodvažujú inscenovať sovietske hry pre deti a mládež pre ich technickú náročnosť. Účinná hra Michalkovova pre najmenších „Zajko Chvastún“ sa v súťaži objavila len raz.

V celom repertoári pre deti a mládež nebola hra z pionierskeho života. Nehral sa ani Zelenkov „Živý kútik“.

Z tohto krátkeho prehľadu vidieť, že naše ochotnícke súbory ešte stále podceňujú hry pre deti a mládež. Nie je na prospech vecí, že ani profesionálne divadlá nehrajú pre deti okrem Dedinského divadla a ND v Košiciach. Ani profesionálna scéna pre deti a mládež v Bratislave doteraz nepodnietila inscenovanie mládežníckych hier ochotníckymi divadelnými súbormi. Nemôže udávať smer ochotníckym divadelným súborm, lebo jej inscenačné možnosti sú vysoko nad inscenačnými možnosťami ochotníckych divadelných súborov.

Je oprávnená požiadavka pracovníkov v divadle pre deti a mládež, aby pre tieto hry v budúcej súťaži bola samostatná skupina.

Ďalší rozvoj mládežníckeho divadla nebude možný bez účinnejšej pomoci a zainteresovanosti škôl a všetkých pedagógov, organizácií mládeže, bez zapojenia sa našich najlepších súborov do tejto práce a bez pomoci našich popredných dramatických spisovateľov. Pomoc spisovateľov je potrebná najmä preto, lebo repertoár hier pre deti a mládež treba obohatiť o nové hry so súčasnou tematikou, s problematikou našich detí.

Túto otázku nám nevyriešia aktívy, ani proklamácie, ale drobná každodenná práca všetkých našich ochotníckych súborov v spolupráci s našimi autormi.

Opereta na ochotníckych scénach

Tento problém je ožehavý najviac medzi maďarskými súbormi na južnom území Slovenska. Maďarské súbory hodne hrávajú operety, ba dokonca niektoré vyspelé súbory dávajú prednosť operetám pred činohrou. Najčastejšie sa hrá Kálmánova opereta „Čardášová princezna“.

V zásade nemôžeme byť proti dobrým operetám, tak ako nemôžeme byť proti najrozličnejším formám scénického umenia. Naopak čím v divadle budeme mať viac žánrov, tým aj naše umenie bude rozmanitejšie, pestrejšie a tým aj zaujímavejšie a pritažlivejšie.

Dobrá opereta však predpokladá niekoľko nevyhnutných predpokladov. Súbor, ktorý chce s úspechom inscenovať operetu, musí mať okrem dobrých hercov aj dobrý orchester, dobrých spevákov a tanečníkov. Dnes ešte máme len veľmi málo takých súborov, ktoré by spĺňali všetky tieto požiadavky. Najväčšie nedostatky sú v orchestroch a spevákoch. Nemôže predsa naplno umelecky vyznieť také operetné predstavenie, v ktorom orchester nahrádzujú traja, ba niekedy len jeden hudobník (a niektoré súbory sa odvažujú zahrať operetu aj za takýchto podmienok!).

Dnes nemáme ešte také operety, ktoré by okrem zábavy poskytovali divákovi i poučenie, hoci zábavnou formou, a život zobrazovali pravdivo z hľadiska dnešného pohľadu na minulosť, ak autor čerpal námet z minulosti. Neboli doteraz ani úspešné pokusy s operetou z nášho súčasného života.

Uvedomujeme si, že súbory radi hrajú hry so spevami a tancami a že takýchto hier je nedostatok. Presvedčili nás o tom v minulej sezóne mnohé inscenácie Bukovčanovho „Surového dreva“.

Zdá sa mi však, že sa nik nenájde, kto by vedel odôvodniť, že je možné umelecké dielo upraviť a zjednodušiť vzhľadom na úroveň a možnosti súboru tak, aby sa neznižila jeho ideová i umelecká hodnota.

Treba otvorene povedať, že nie je správne, ak viaceré naše maďarské súbory si takto upravujú a zjednodušujú operety a nie je ani to správne, ak operety hrajú pre finančný efekt. Musíme ich upozorniť i na nebezpečenstvo zo strany meštiackeho publika, ktoré túži po starých operetkách, lebo v nich chce mať len lacnú a bezduchú zábavu. A my sa i na operetu musíme pozeráť ako na druh umenia, ktoré síce zabáva, ale pritom aj vychováva.

Záběr z inscenace Hvězdoslavovy tragedie Herodes a Herodias na XXVI. Jiráskově Hronovu. Snímek K. Minc

Prečo súbory málo hrajú jednoaktovky?

Súťaž nás presvedčila, že súbory len zriedkakedy nacvičujú jednoaktovky alebo menšie dramatické útvary. Pre tento nedostatok sme nemohli ani na celoslovenskej prehliadke ukázať niekoľko vzorných jednoaktoviek, okrem ukážok malých dramatických foriem na osobitnej súťaži zmiešaných umeleckých skupín.

Repertoár malých dramatických foriem je dnes dosť bohatý. Slovenský dom ľudovej umeleckej tvorivosti vydáva repertoárový mesačník „Naša práca“. Okrem toho vyšlo vo vydavateľstve Osveta niekoľko dobrých jednoaktoviek sovietskych i našich a aj Slovenské divadelné a literárne zastupiteľstvo vydalo rozmnožené niekoľko sborníkov malých dramatických prác.

Príčinu nezájmu o inscenovanie jednoaktových hier treba vidieť predovšetkým vo vlašnom pomere súborov k tejto práci. Mnohé súbory podceňujú nácvik menších útvarov. Chyba je i v tom, že režiséri nevenujú toľko starostlivosti nácviku jednodielstiev hier. Preto máloktoré predstavenie jednoaktovky má väčší úspech u obezstva.

Naše súbory by si mali vziať príklad od vojenských súborov, ktoré toho roku v armádnej súťaži tvorivosti nás milo prekvapili. Vojaci správne pochopili veľkú silu účinku malých dramatických foriem pri svojej agitačnej a výchovnej práci a ich nácviku venovali skutočne mimoriadnu starostlivosť. Bol by sa istotne zvýšil záujem u civilných súborov o malé dramatické formy a v mnohom by sa boli poučili od vojenských súborov, keby sa do programu XXVI. Jiráskova Hronova bol zaradil aj večer jednoaktoviek.

Súbory by mali pochopiť i veľkú príležitosť samotného rastu nových členov pri inscenovaní malých dramatických foriem. Práve na takýchto inscenáciach sa dajú najlepšie vyskúšať schopnosti a nadanie nových členov, ktorí prichádzajú do súboru predtým, ako sa im dajú zodpovednejšie a ťažšie úlohy v celovečerných hrách.

No najzávažnejší dôvod pre inscenovanie malých dramatických foriem ostáva v ich agitačnej umeleckej práci, v ich aktuálnosti a pritom v inscenačnej jednoduchosti.

Zlepšujeme starostlivosť o materiálnotechnické vybavenie ochotníckych javísk

Scénická (výtvarná) stránka divadelnej práce je neoddeliteľnou časťou celej starostlivosti o ochotnícke divadlo. V súčasnej dobe sa nám javí dvojako. Máme niekoľko vyspelých súborov, ktoré si vlastnými silami a schopnosťami vedia vyriešiť aj tie najzložitejšie technické a výtvarné problémy, ale väčšina súborov, najmä dedinských, je odkázaná na pomoc druhých.

Slovenský dom ľudovej umeleckej tvorivosti sa stará aj o materiálnotechnické vybavenie ochotníckych javísk. Na tento cieľ má samostatné divadelné dielne a šatnicu a požičovňu krojov a kostýmov v Martine.

Toho roku sa začalo s výrobou nového typu javiskového zariadenia. Uvediem aspoň v krátkosti, v čom sú prednosti proti doterajšej výrobe.

Romodan (O. Gábor) a Samosad (J. Špetko) z Kornejčukových Křídel na XXVI. Jiráskově Hronovu

Autor nového tzv. viacpremenného javiska, umelecký vedúci dielni Ignác Rozskopf, pri návrhu vychádzal predovšetkým z potrieb dedinských súborov, takých, ktoré nemajú svojho výtvarníka, ani iné možnosti zariadiť si javisko z vlastných prostriedkov a vlastnými silami.

Javiskové zariadenie sa skladá z niekoľkých dielov (8—10), z ktorých menšími doplnkami možno postaviť scénu pre rozličné hry, a to rovnako scény interiérne ako exteriérne.

Pri previerke tohto javiskového zariadenia pracovníci divadelných dielni na žiadosť účastníkov celoslovenskej prehliadky v Martine postavili za niekoľko minút scény k týmto rozličným hrám: „Ženský zákon“ od J. G. Tajovského, „Na chvoste“ od R. Kazíka, „Hadrián z Rímsu“ od V. K. Klicperu, „Kalinový háj“ od A. Kornejčuka, „Jožko Púčík a jeho kariéra“ od I. Stodolu, „Zdravý nemocný“ od J. B. Molièra a iné. Na tejto scéne sa dá prakticky odhrať celý bežný repertoár. Výhoda je v tom, že scéna priamo nutká výtvarníka, aby sám dopĺňoval a upravoval základnú zostavu scény podľa tej ktorej hry.

Prirodzene že ochotníkov zaujímali predovšetkým dve veci: koľko bude stáť táto scéna a kedy ju budú môcť dostať.

Cena kompletne vybavenej scény so všetkými doplnkami bude za 17 000 Kčs (je možné si zakúpiť len základnú zostavu za 4—5 tisíc Kčs). S výrobou sa už začalo a do konca roku 1956 dielne vyrobia 50 sérií pre najmenšie javiská (výška kulís 210 cm). Budú sa vyrábať tri veľkosti scén podľa rozmerov javísk.

V tomto vidíme veľký krok dopredu pre zlepšenie javiskového zariadenia na našich dedinách. Musíme dostať javiskové zariadenie aspoň na taký stupeň, na akom je režijná a herecká práca.

Slovenskí ochotníci žiadajú samostatný časopis

Pred šiestimi rokmi sa zlúčili dva samostatné časopisy „Naše divadlo“ a „Hudba, spev, tanec“ do jedného časopisu „Ľudová tvorivosť“. Stalo sa tak podľa vzoru českej „Ľudovej tvorivosti“ a podľa smerníc a úprav bývalého Ministerstva informácií. Slovenskí ochotníci i mnohí pracovníci ľudovej umeleckej tvorivosti boli proti takémuto zlúčeniu. Nakoniec prevládlo politické hľadisko, že je treba jednotne, ideovo a metodicky usmerňovať ľudovú umeleckú tvorivosť, a to sa dá len centrálne z jedného časopisu. Dnes vieme, že takéto zlúčenie bolo na škodu vecí, lebo ideové usmerňovanie sa mohlo robiť aj po linke už dvoch existujúcich časopisov.

Dnes hlasy ochotníkov po založení samostatného časopisu

a rozdelení časopisu „Ľudová tvorivosť“ sú opodstatnené. Ďalší rozvoj ochotníckeho divadla na Slovensku si žiada, aby problematika súborov umeleckého slova sa riešila v osobitnom časopise. Potvrdila to i prax českých súborov, ktoré majú svoje „Ochotnícké divadlo“.

Dúfame, že akcia, ktorú vyvolali slovenskí ochotníci a ktorú podporuje i Slovenský dom umeleckej tvorivosti a vydavateľstvo Osveta, na rozdelenie časopisu „Ľudová tvorivosť“ a vytvorenie samostatného časopisu pre oblasť umeleckého slova, samostatného časopisu pre otázky hudby, spevu a tanca a samostatného časopisu pre ľudovú výtvarnú tvorivosť, sa uskutoční a ochotníci budú mať svoj časopis.

Samostatný časopis nenaruší ani neoslabí jednotu a ideovosť ľudovej umeleckej tvorivosti, ale naopak pomôže ďalej rozvinúť a zlepšiť prácu všetkých ochotníckych divadelných súborov na Slovensku, tak aby sa všetky súbory dostali na čelné miesto v kultúroosvetovej práci, na také miesto, aké im pre ich závažnosť pri dnešnej výchove najširších vrstiev našich pracujúcich patrí.

Čo treba zlepšiť

v organizácii ochotníckych divadelných súborov?

Problém je veľmi živý a aktuálny. Ukázalo sa, že nemožno vždy metodickú pomoc oddeľovať a izolovať od organizácie. Správna organizácia je najlepšou základňou pre masový rozvoj i umelecký rast súborov. Ochotnícke súbory pracujú najviac v masových organizáciách, v závodných kluboch a na pôde kultúroosvetových zariadení národných výborov. V týchto svojich materských organizáciách vykonávajú veľmi dôležité výchovné poslanie. Nemožno ich odtrhnúť a izolovať od týchto zariadení. Nemožno sa vrátiť k starej spolkovej základni, ktorá vyhovovala kapitalistickému zriadeniu a mala veľmi mnoho nedostatkov. Všetky hlasy po zlepšení organizácie zo strany praktických divadelníkov sa zhodujú v tom, že sa nemá rušiť doterajšia organizačná základňa, ale sa má podstatne zlepšiť.

V čom by malo nastať zlepšenie? Predovšetkým v tom, že všetky masové organizácie, v rámci ktorých pracujú súbory, by sa mali viac starať o vnútorný život, aby sa z každého súboru vytvorila trvalá organizačná jednotka. Mali by súborom poskytovať nielen hmotnú pomoc a podporu (ako to robí revolučné odborové hnutie), ale predovšetkým pomoc morálnu a politickú. Mnohí vedúci súborov sa sťažujú, že nenachádzajú pochopenie a podporu pre svoju prácu zo strany závodných výborov, organizácií ČSM, osvetových besied, domov osvetu, škôl atď. Za druhé praktickí divadelníci sa sťažujú, že ich metodické zariadenia (KPLUT a DO) nedostatočne zainteresujú o základné problémy, že im nedajú možnosť uplatniť svoje vedomosti v poradných a inštruktorských sboroch.

Preto na všetkých aktívoch divadelných ochotníkov sa volá po vytvorení takých poradných orgánov pre otázky ochotníckeho divadla, ktoré by v okresnom, krajskom i celonárodnom meradle reprezentovali tých najlepších a najskúsenejších divadelníkov a ktorých by si ochotníci na aktívnych spomedzi seba zvolili. Takto zvolení najlepší divadelníci by tvorili poradný sbor (alebo divadelný výbor), ktorý by pracoval pri metodických zariadeniach a vyjadroval by sa ku všetkým zásadným otázkam: k repertoáru, k súťažiam, školeniam, odmeňovaniu a vyznamenávaniu zaslúžilých pracovníkov, dával by návrhy vyšším orgánom na presadenie a uskutočnenie určitých otázok, pomáhal by pri organizovaní súťaží a prehliadok atď. Tento poradný orgán pri metodických zariadeniach za svoju činnosť by bol zodpovedný nielen metodickému zariadeniu a cezeň príslušnému orgánu ľudovej správy, ale aj širokému plénu všetkých divadelníkov v rámci svojej pôsobnosti. Na celoročných aktívoch, usporiadaných pri prehliadkach a súťažiach, by tomuto plénu podával účty zo svojej činnosti a na základe smerníc vyšších orgánov by vypracovával plán činnosti pre najbližšie obdobie. Tento poradný sbor (alebo divadelný výbor) by nijako nezasahoval a neriešil otázky a problémy súborov jednotlivých masových organizácií. Jeho práca by sa obmedzovala len na otázky tvorbie, ako zvýšiť úroveň ochotníckeho divadla dobrovoľnou prácou a ako zainteresovať o túto prácu všetkých tých, ktorí vedú a chcú pomáhať ochotníckemu divadlu.

Od 10. čísla Ochotnického divadla probíhá na tomto místě diskuse o palčivých problémech v ochotnickém hnutí, především o problémech organizačních. Z rozhodnutí redakčního kruhu časopisu bude diskuse probíhat až do celostátní ochotnické porady, plánované na první čtvrtletí příštího roku. V dnešním čísle jsme požádali o příspěvek pracovníka ministerstva školství a kultury Antonína Richtra a známého ochotnického pracovníka Josefa Pasovského ze Šumperka. Oba mají připomínky k dosavadním hlasům diskuse.

Redakce

PĚT POZNÁMEK K DISKUSI

1. Rozhodně se zvyšuje kvalita ochotnické práce. Ovšem to se týká více souborů ve skupině C nebo B, které jsou terčem zájmů ústředních orgánů, zatím co jim na venkovské soubory nezbývá tolik času. Dost se snad píše o venkovských souborech JZD; mám spíše na mysli soubory v zapadlých vískách, o nichž nikdo neví a kde jediným kulturním podnikem je ochotnické divadlo. Dosavadní organizační stav se v praxi projevuje jako brzda. Je nutné začít od domů osvěty a osvětových besed, kde mnohdy lidé přes dobrou vůli na tak důležité úkoly nestačí. Často jen vyjednávají s HAŮ podniky, které jsou ne vždy kulturními činy. I okresní osvětoví inspektoři pro četné besedky a zajišťování akcí zapomínají na kulturu.

2. Souhlasím s větším zapojením ochotníků do organizační práce. Obtížnější bude vyřešit problém, jak je k tomu dostat. Máme také desetičlenný poradenský sbor, ale radí a po obcích jezdí jen jeden člen. Ostatní na jeho prosby odpovídají výmluvou na nedostatek času. Doufejme, že teď po úpravě platů nebudou učitelé nuceni si přivydělávat a stanou se opět hybnou pákou ochotnické práce v obcích.

3. Spolupráce s masovými organizacemi dosud nepřinesla většinu souborů mnoho úspěchů. Tak na příklad Závod první pětilátky v Šumperku sice financuje dramatický odbor, ale to je také jediná pomoc. Dělníci projevují mizivý zájem o kulturní práci. Více se pobaví na rušném fotbalovém zápase než na zkouškách nebo na pre-

miéře hry. V desetiminutovkách se pravidelně hovoří o významu divadla, provádí se nábor do souboru, ale výsledek neodpovídá námaze.

4. Podarí-li se získat pracovníky, kteří mají divadlo rádi a ochotně pomohou jednotlivým začínajícím souborům, budou jistě mnohé potíže překonány. Ale jak se dostat k souborům, jejichž režiséři jsou neomylní a nepotřebují pomoci, nebo k těm, které si hrají jaksi pro sebe a mají malé cíle? Jen dobře připravené kursy mohou rozšířit obzory takových souborů a jejich režisérů.

5. Koordinace s orgány veřejného života je také nedostatečná. Jak jinak by se mohlo stát, že v den koncertu vystupuje v letním divadle současně „laciná estráda HAŮ“?

JOSEF PASOVSKÝ

CO VLASTNĚ POTŘEBUJEME?

V posledních číslech tohoto časopisu probíhá diskuse o nových formách organizace našeho ochotnického divadla, která by měla odhalit všechny nedostatky brzdicí až dosud rychlejší rozvoj a zkvalitnění práce na tomto úseku lidové umělecké tvorivosti a ukázat cesty k jejich odstranění. Má-li tato diskuse úspěšně splnit svoje poslání, je myslím nutno mluvit v ní otevřeně, nazývat věci pravými jmény a upustit od eskamotážní pojmy. Proto píši tento svůj příspěvek.

V organizování lidové umělecké tvorivosti a společenského života našich pracujících dopouštěli a dopouštíme se stále celé řady chyb. Péče o soubory a zájmové kroužky zejména po stránce politické a odborné je nesporně nedostatečná a vyvolává oprávněnou a pochopitelnou nespokojenost. Toho ovšem využívají někteří jednotlivci, kteří nespokojenost souborů a kroužků s nedostatečnou odbornou pomocí spojují pod záminkou demokratizace našeho veřejného života s požadavky nového organizačního řešení celé struktury lidové umělecké tvorivosti a zájmové činnosti. Nevím, uvědomují-li si tyto soudruzi, že napadají tímto způsobem základní principy, na kterých je budován celý náš veřejný život i státní aparát. Chce snad někdo z nich tvrdit, že všechny řídicí orgány Revolučního odborového hnutí, ostatních dobrovolných organizačních li-du a národních výborů, které jsou zřizovateli všech našich souborů a zájmových kroužků, nejsou vytvářeny demokratickou cestou? To myslím

nechce ani soudruh Holec, který v minulém čísle napsal v článku „Jedno potřebné“: „Je to vytvoření organizace divadelních ochotníků. Takové, která by byla skutečně jejich, ve které by se cítili „doma“ — kde by nebyli pasivním činitelem přejímajícím jen pokyny, nařízení, dekrety a instrukce úředních činitelů profesionálních atd.“ Soudruh Holec pracoval dlouhou dobu jako osvětový pracovník, t. j. „profesionální činitel“ v Plzni. Je proto celkem zajímavé konfrontovat toto jeho dnešní mínění s míněním plzeňských osvětových a ochotnických pracovníků, formulovaným na poradě konané dne 10. srpna a přednesené s. dr. Kuchyňkou na hronovském aktivu, ve kterém se mimo jiné říká: „Plzeňská naše porada, z níž vzešel tento diskusní příspěvek, věnovala nemálo pozornosti současnému stavu ochotnické divadelní činnosti a — všeobecně prý diskutované — otázce její nové organizace po vzoru bývalé ÚMDOČ a DDOČ. Výsledkem debaty bylo zjištění, že přednosti současné organizace ochotnické činnosti (zvláště na venkově) záleží jednak v tom, že nedochází k takovému tříštění sil jako v minulosti, kdy hrály nejrůznější spolky a instituce divadlo, jednak v daleko lepším hmotném zabezpečení naší divadelní práce. Zvláště výrazné se tato okolnost projevuje u příležitosti soutěží, kdy několikadenní pobyt souborů v místech často značně vzdálených od jejich působišť i různé záležitosti reprezentační, spojené s patronáty, vyžadují značných nákladů ze strany příslušných závodních klubů,

osvětových besed a pod. Za základní nedostatek dosavadní organizace pokládáme skutečnost, že většina starších ochotnických spolků byla celkem mechanicky a často bez řádného rozvážení přičleněna do závodních klubů závodů, v nichž je zaměstnána jen malá část takto zapojeného divadelního souboru. Tím vznikla někde citelná mezera mezi souborem a závodním klubem (případně závodním výborem), projevující se nezájmem těchto orgánů o činnost divadelního souboru — zvláště pocitovaným po stránce finanční dotace, naopak zase nedostatečným zapojením divadelníků do širších kulturních, případně jiných akcí, nebo konečně netečností oboustrannou. Podobná je i situace některých divadelních souborů, působících při osvětových besedách a podobných zařízeních, která nadto nemívají dosti hmotných prostředků k zajištění jednotlivých inscenací. Náprava tohoto stavu je podle našeho názoru především v rukou divadelníků samých. Záleží totiž v rozšiřování a doplňování souboru z řad zaměstnanců příslušného závodu a v zintenzivnění a prohloubení kulturně politického působení souboru, který si tímto způsobem může a musí získat v závodním klubu postavení, úměrné jeho osvětovému významu.

Ocitoval jsem tuto část diskusního příspěvku plzeňských ochotníků, protože podle mého názoru dává nejlepší a zvláště ve své závěrečné pasáži vyčerpávající odpověď na většínu dnes tak diskutovaných problémů a staví proti názoru s. Holec ne názor můj jako „profesionálního čini-

tele“, ale názor dobrovolných pracovníků okresu, ve kterém s. Holc sám dlouho jako profesionální činitel pracoval.

Důsledné uplatňování zásad formulovaných v tomto příspěvku pomůže nám úspěšně vyřešit nejen otázky t. zv. demokratisace ochotnické práce, ale i otázky dostatečného hmotného zabezpečení práce ochotnických souborů. Vždyť přiblíží-li se členové našich souborů svému závodu, své vesnici, svému JZD tak, aby (a teď používám slov s. Holce) „byly skutečně jejich — kde by se cítili „doma““, projeví se to jistě i v produktivitě práce na těchto úsecích, na které jsou přímo závislé i hmotné prostředky vynakládané v nich na kulturní činnost.

Podle mého názoru umožňuje současná organizační struktura v lidové umělecké tvořivosti i ve společenském životě plnou aktivitu všech je-

jích účastníků, uplatnění jejich demokratických práv při řízení a řešení otázek na tomto úseku, a to nejen v úzkém kolektivu souboru, ale na daleko širší základně v komisích, aktivech a orgánech osvětových zařízení všech typů, na členských schůzích všech dobrovolných organizací lidu, ale i v práci orgánů a zařízení státních, v orgánech poraden lidové umělecké tvořivosti i na konferencích, poradách a školeních organizovaných státní osvětovou správou. Těchto možností jsme, myslím, ještě ani zdaleka nevyužili, a proto nepokládám za správné je jako nepotřebné odhazovat a nahrazovat nějakou staronovou institucí. Jsme si všichni vědomi, že není zdaleka všechno tak, jak bychom si to představovali a citáty z usnesení stranické konference uváděné v článku s. Holce nám dokazují, jak naše strana ukazuje na existující nedostatky v práci našich společen-

ských organizací, ale vyvozovat z nich, že řešení potíží a odstraňování nedostatků lze uskutečnit jen cestou zakládání nové organizace zavání tak trochu demagogií, právě tak jako srovnávání rozsahu a výsledků práce s obdobím činnosti bývalé ÚMDOČ, které musí dnešního ochotníka urážet.

Co vlastně potřebujeme? Vytvoření organizace divadelních ochotníků? Myslím, že ne. Potřebujeme odstranit z práce všech nesprávné a škodlivé formy, potřebujeme naplnit svou dnešní organizaci zdravým duchem, potřebujeme neustále rozšiřovat aktivitu dobrovolných spolupracovníků ve všech a hlavně v methodických zařízeních, aby mohla být neustále zlepšována jejich pomoc souborům. To potřebujeme.

ANTONÍN RICHTER

PRÁCE HERCE NA ROLI

DOKONČENÍ

Když už hovořím o práci nad autorem textem, musím se zmínit ještě o jedné velice důležité otázce. K. S. Stanislavskij hovoří ve svém díle o t. zv. podtextu. I tato otázka naší herecké práce bývá často vulgarisována a špatně vykládána. Chtěl bych ji osvětlit opět na praktickém příkladu ze života.

Není tomu dávno, co jsem byl svědkem této na pohled všední příhody: Do automatu blízko jednoho velkého pražského nádraží přišel mladý muž pro cigarety a víno. Stal jsem se svědkem tohoto dialogu mezi ním a mladou hezkou prodavačkou:

Ona: Přejete si, prosím?

On: Prosil bych 20 Lip.

Ona: Přejete si je v desítkách nebo ve dvacítkovém balení?

On: Třeba v desítkách.

Ona: Prosím; a čím mohu ještě posloužit?

On: Láhev červeného vína.

Ona: Cabernet?

On: Třeba.

Ona: Prosím. Tak to bude 35 korun. U pokladny prosím platit.

On: Děkuji.

Ona: Prosím, na shledanou!

On: Na shledanou!

Tento zdánlivě všední dialog se odehrál mezi mladým kupujícím a mladou prodavačkou. Kdybychom byli postaveni jako herci před úkol jej zahrát, lámali bychom si velmi dlouho hlavu. Autor tohoto dialogu — život, napsal však ve skutečnosti dialog* daleko hlubší. Pod povrchem všedních slov jsem byl totiž svědkem něčeho docela jiného, něčeho mnohem důležitějšího, než je 20 Lip a láhev Cabernetu. Pod slovy, která byla promluvena nahlas, zněly myšlenky, které nebyly vysloveny, a přece jim oba mladí lidé velmi dobře rozuměli. Zkrátka pod hlasitým dialogem zněl dialog tichý a ten vypadal takto:

On: A jejej, to je překvapení; ta-

ková hezká prodavačka tady ještě nebyla!

Ona: To koukáš, holečku, co? Spadla jsem s měsíce.

On: A bylo by možné takhle, když vám to bylo vhod, se s vámi blíže seznámit?

Ona: Takových tu bylo; denně jich sem chodí nejmíň 20.

On: Ale přece, já jsem docela jiný než ostatní.

Ona: No, uvidíme.

On: Tak tedy, mám naději?

Ona: A pro koho je ta flaška?

On: Ále, to já mám vždycky před spaním ve zvyku si vypít skleničku.

Ona: Jen aby.

On: Tak platí?

Ona: Uvidíme, přijďte, na shledanou!

On: Na shledanou!

Tak vida! Kdoví, možná že za několik měsíců po tomto dialogu byla svatba. Mne, jako herce, však zajímalo, jak se projevoval tento nikdy nepromluvený dialog. Věřte mi, že se projevoval tak, že jsem ani na okamžik nemohl být o jeho znění na pochybách. Přitom navenek se projevoval celkem velmi nenápadným způsobem. Nepatrným zachvěním hlasu, nepatrným gestem rukou, nenápadným pohledem. Jaké to bylo neobyčejné poucení o tom, co je vlastně podtext. Tato příhoda mě přiměla k tomu, že jsem se snažil sám pro sebe vyjádřit jeho definici. Zjistil jsem, že jde vlastně o nejvlastnější přání, nebo touhu, případně vztah člověka k svému okolí, o jeho nejvlastnější názor, který sice není vysloven, ale je skryt v jeho jednání.

A tady se dostávám k další otázce naší herecké práce. Nikdy jsem nedokázal studovat text odtržené od to-

ho, co se dělo na scéně. V životě tomu přece také někdy tak není. Slova a věty, pronášené v životě, jsou přece mnohdy určována nejen naším subjektivním přáním, ale i tím, za jakých okolností jsou pronášena, a tím, v jakém stavu a iak na nás reaguje třeba náš partner. Když jsem ještě býval u spolku na venkově, nemohl jsem se někdy naučit text do té doby, dokud celá hra nebyla naaranžována, dokud nebyly jasně všechny situace atd., atd. Z počátku jsem to pokládal za určitý nedostatek své paměti a záviděl jsem kolegům, kteří dokázali již na aranžovacích zkouškách chodit bez knihy v ruce a odříkávat autorův text jako když bičem mrská. Později, zvláště pak u nás v Realistickém divadle Zdeňka Nejedlého, jsem si ověřil, že nejde o nějakou vadu v mé paměti. Ověřil jsem si totiž, že na scéně mohu začít pravdivě mluvit teprve v okamžiku, kdy začnu pravdivě jednat, pravdivě žít na scéně.

Ještě bych se rád zmínil o jedné věci, která je rovněž jednou ze základních pro práci herce na roli. Je to věc, která mne osobně snad nejvíc poutá k hereckému povolání, mám-li to vůbec tak nazvat.

V současné době máme — kromě mnoha jiných her — na repertoáru našeho divadla Strakonického dudáka, Revisora a Pavlíčkovu novinku „Chtěl bych se vrátit“. Postavy, které jsem v těchto hrách vytvořil, jsou: Vocilka, Dobčinský a kapitán Petrus. Postavy svým charakterem i vzhledem i dobovým zařazením naprosto odlišné. Na herecké práci miluji neustálou novost úkolů. Miluji na ní to, že každý nový úkol nutí člověka podívat se nově na svět kolem sebe, jestliže chce tímto novým úkolem současněmu člověku také něco nového říci. A věřte, že jedno z největších dobrodružství hercovy práce spočívá právě v tom, jak dovede beze zbytu-

ku vklouznout do nové postavy, jak dokáže využít svých duševních i tělesných předpokladů pro tuto postavu, jak dovede některé své vlastnosti potlačit, jiné opět vyzdvihnout, jak zkrátka a moudře dokáže sám sebe zvládnout tak, aby byl co nejlíže autorově představě o této postavě. Musím na tomto místě vzdát dík všem těm režisérům, kteří tuto zásadu herecké práce chápou a kteří dokážou po této cestě svým uměleckým i výchovným citem vést nás — herce. Na této cestě se zle vymstí jakékoliv násilí. Jsou všeobecně známi i takoví režiséři, kteří na herce t. zv. „vskočí“, podupou a pak odplivnou jako vycucaný citron. Ochuzují se tím o možnost plodné a tvořivé spolupráce s námi — herci.

V něčem my — herci — však své práci a tím i svému společenskému poslání zůstáváme mnoho dlužni. K tomu, abychom mohli na rolích, které jsou nám svěřovány, pracovat tak, jak bychom si sami přáli, potřebujeme bezvadné technické vybavení. Nemyslím tím vybavení divadelní budovy, ale naše vlastní vybavení. K tomu je zapotřebí soustavného cvičení. A to — přiznám se za mnohé — zanedbáváme. Vymlouváme se na různé jiné, důležitější povinnosti. A přece ideál herce by měl vypadat tak, že si na své tělo i duši umí zahrát jakoukoliv písničku! Každý herec by měl umět bezvadně zpívat, tančit, ovládat akrobacii, třeba i na laně, hrát všechny sporty, být všeobecně vzdělaný, psát básně, hrát aspoň na dva nástroje atd., atd. A pro každou postavu by měl mít nepřehledné množství ostatních zážitků; různých životních pozorování, kterých by dokázal v pravý čas použít. A protože takovými nejsme, měli bychom se každodenně snažit, abychom takovými byli. A ještě o jednom problému v sou-

vislosti s prací herce na roli bych se zde rád zmínil. Nám hercům bývají svěřovány role různého typu. Chtěl bych se zde dotknout zvláště problému tak zvaných záporných a kladných typů. Co je měřítkem zápornosti nebo kladnosti člověka? Bývá to především jeho záporný nebo kladný vztah k vývoji společnosti, jeho záporný nebo kladný vztah k životu, ke všemu dobrému, co lidské ruce dokázaly vytvořit, jeho záporný nebo kladný vztah ke všem dobrým citům a vztahům, jako je láska, skromnost atd., atd. Podle toho můžeme pak hovořit buď o špatném nebo dobrém člověku. Je samozřejmé, že tato dělicí čára neprochází vždycky mezi lidmi takto přímočaře, že je leckdy klikatá a že prochází leckdy i jedním jediným člověkem. Faktem však zůstává, že jak v životě, tak i na divadle se setkáváme s lidmi dobrými a špatnými. Jak si tedy máme vysvětlit požadavek, který je na nás — herce kladen, že se máme snažit být buditeli národa, že máme oplývat všemi kladnými vlastnostmi, že máme milovat naše zřízení, když jsme vzápětí postaveni před úkol zahrát postavu, která národ zradila, která utekla do ciziny, aby proti vlastnímu národu štvála a připravovala válku, postavu, která to všechno měří jen svým vlastním osobním prospěchem bez ohledu na druhé? Zdálo by se na první pohled, že takovou postavu by skutečně asi nejlépe zahrál člověk, který je těmito zápornými vlastnostmi obdařen. Viděl jsem jednou takový případ. Šlo přitom o herce, který byl technicky dobře vybaven, o kterém se říkalo, že je velmi talentovaný. Byl postaven před takový úkol. Jeho výkon v podobné postavě byl prašpatný. — A v čem? On se totiž — věren svému světovému názoru — rozhodl zahrát tuto zápornou postavu jako kladného

hrdinu hry. Jeho osobní přesvědčení se nezapřelo a veškerý jeho herecký talent, který nebyl podložen kladným jeho přesvědčením, hanebně ztroskotat. To pro mne bylo jasným důkazem, že ani takovéto role, t. j. postavy t. zv. záporné, nemůže zahrát nikdo jiný lépe než herec — opravdový člověk — vlastenecký občan.

Na jedné z diskusí o hronovských představeních byla zmínka o pathosu. Kdykoliv o pathosu mluvíme, snažíme se vždycky celou věc neobyčejně komplikovat a zamlžovat. Přitom jde o věc podle mého soudu naprosto jednoduchou. Je jiný pathos u Shakespeara, jiný v Tylově Husovi. Jeho míra je dána žánrem jednotlivých her. A kde já jako herec dosáhnou správné míry pathosu? Tam, kde můj vnitřní prožitek odpovídá velikosti myšlenek, které tlumočím. Na příklad Husovu scénu před koncilem nemohu hrát jako nějakou konverzačku. A kdy můj pathos zní prázdně jako sud? Když o velikých věcech a citech hovořím nadnesenou formou, bez veškerého vztahu k věci.

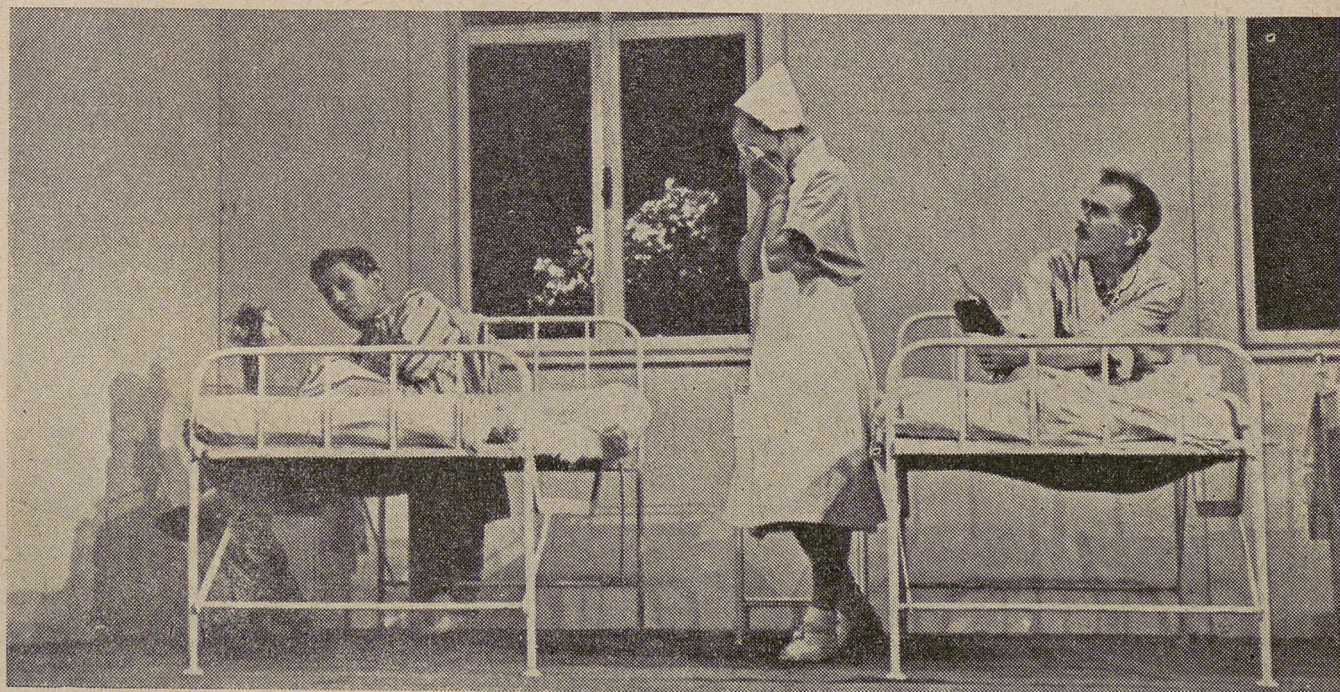
Přátelé, byl jsem dosud svědkem dvou představení na letošních hronovských oslavách. Viděl jsem Loupežníka a Noru. Všichni jsme se měli možnost na vlastní oči přesvědčit o něčem, co je pro herce snad nejdůležitější. Že totiž divadlo se musí hrát plným srdcem. A já myslím, že dosavadní představení letošního Hronova dokázala, že náš ochotnický herec takto svou práci chápe. A ještě nakonec jednou něco o podtextu:

Text, kterým bych chtěl ukončit svou přednášku, zní:

„Přátelé, buďte hrdi na svůj letošní Hronov!“

A můj podtext: „Kéž bychom my, profesionální divadelníci, měli-takto uspořádanou svou žatvu!“

IVO GÜBEL

Divadelní soubor „Vrchlický“ ZK Jutá, Jaroměř (Milan Jariš: Inteligenti)

GLOSÝ K LETOŠNÍMU HRONOVU

I když se o letošním Hronově psalo mnohem víc než o kterémkoli minulém, přece jen zbylo ještě mnoho dílčích problémů a názorů, na něž se prozatím nedostalo. Chceme se proto těmito odstavci vyrovnat alespoň s některými a dáváme slovo V. Semrádovi, A. Krejčířikovi, M. Jurákovu a S. Radešinskému, kteří se na naši výzvu přihlásili s glosami k letošnímu Hronovu.

ZAHÁJENÍ

se nevydařilo, zvláště když porovnáme jeho úroveň s celkovým průběhem Hronova. Taková událost se ovšem neobejde bez projevů. Ale kéž by se už jednou upustilo od opakování nejvšeobecnějších myšlenek, formulovaných i nejvšeobecnějšími slovy! Copak nelze mluvit bez frází? Na náměstí se sešlo hodně lidí. Tomu, co se řečnilo, však rozuměl málokdo — zásluhou špatné amplifikace. Korunou všeho však byl závěr. Protože se zřejmě nenašla kapela či orchestr závodního klubu, musely se hymny přehrát z gramofonových desek. Navíc se podařilo nasadit špatně přenosku, takže „Kde domov můj“ začal bez prvního taktu. Zahájení tak významné celostátní události by mělo být slavnostní a důstojné. Hronov si toho zaslouží. A obětavá práce ochotníků tím více.

TYLOVSKÝ JUBILEJNÍ ROK

ukázal, že ochotnictvo, tak hrdě se k Tylovi hlásící, nebylo schopno vytvořit ani jednu vynikající inscenaci jeho děl. „Lesní panna“ i „Jan Hus“ byla představení snaživá, talentovaná, poctivá — ale k dokonalosti jim ještě až příliš mnoho chybělo. To je věc, která nemůže nikoho potěšit.

NOVÉ HRY

Mnoho lidí, zvláště ochotníků, se v posledních letech pokouší psát divadelní hry. Někteří mají opravdu talent a také už ledaco dovedou. Jak by bylo pěkné, kdyby na příštím Hronově hrál ochotnický soubor hru „ochotnického“ autora. Rozumí se, že dobrou. Ale věřte, že takové hry už existují. Sám jsem jich četl několik. A nehrají se. Jejich úroveň třebaš ještě nestačí k tomu, aby je nasadilo do repertoáru profesionálního divadla. Hratelné však jsou. Jak jinak se jejich autoři mohou přesvědčit o tom, co už umějí a co ještě nikoli?

ROZBORY HER A PŘEDSTAVENÍ

jak je prováděla porota, měly převážně vysokou úroveň a výborně posloužily všem účastníkům diskusí jako školení. Ale je tu druhá věc. Promyšlené a značně zevrubné a dlouhé referáty vyčerpaly látku tak, že pokud se posluchači názorově s porotou shodovali, neměli už celkem co říci — leda by chtěli jinými slovy opakovat už jednou vyslovené. Nebylo by výhodnější, aby na začátku diskuse byl projev zaměřený k dramaturgii (autor, hra, doba atd.) a pak jenom

zásadní, stručně zformulované stanovisko poroty k inscenaci? Účastníci by měli širokou možnost diskutovat o představení, byli by aktivnější, ukázalo by se mnohem víc, nakolik správně či nesprávně se už dovedou sami kriticky podívat na inscenaci, jak dovedou či nedovedou formulovat své myšlenky. A teprve na závěr by jeden člen poroty podal zevrubný rozbor představení s přihlédnutím ke všem názorům, projeveným v diskusí. Tím by také diskuse byla vždy shrnuta a zhodnocena.

PROGRAM

K hronovským dnům byla jako vždy vydána tištěná brožura, obsahující program a údaje o souborech. Nemělo by se už nikdy stát, aby taková publikace opomíjela uvádět jména překladatelů her, aby u jednoho představení byli herci bez křestních jmen, jinde zase jen s iniciálou. V článkách je dost stylistických neobratností, leckde i věcných chyb. Grafické úpravy chybí jednotnost a lepší vkus. Nikde není uvedeno, kdo brožuru redigoval. Patrně proto je její úroveň tak nízká. Hronov si zaslouží publikace pečlivěji a odpovědněji zredigované i upravené. Vždyť je to pro většinu účastníků památka a pro budoucí časy dokument. A ještě k tomu: vydávaly se o Hronovech sborníky. Poslední byl pořízen tuším k devatenáctému ročníku. Obsahuje fotografie, hlavní proslovy, záznamy z diskusí, ohlasy v tisku. Je to cenný dokument. Budoucí historikové — a doufáme, že se dočkáme i toho, že budou napsány dějiny ochotnictví u nás — s námahou budou shledávat materiály porůznu roztroušené. Že by se taková kniha neprodala, o to, myslím, nemusí být strach.

PROPAGACE VÍTĚZŮ

Představení „Emigranta“ bylo nedlouho po zakončení Hronova vysíláno pražským televizním studiem. Mělo úspěch. Představení „Nory“ uviděli pražští diváci na scéně Komorního divadla a navíc „Nora“ jela v říjnu za hranice na třídní konferenci německých ochotníků. To vše-

chno je dobré a těší. Nezaslouží si však stejné pozornosti inscenace „Loupežníka“ a „Děti slunce“? I tyto soubory by měly být pozvány do Prahy. Příležitost a možnosti by se určité našly.

ORGANISAČNÍ PROBLÉMY

R. Kheck, vedoucí oddělení lidové tvořivosti Ústřední rady odborů, ujišťoval aktiv, že ÚRO má zájem na rozvoji ochotnických souborů. (Doslavné znění jeho diskusního příspěvku bylo otištěno v 9. čísle Ochotnického divadla.) Dokázat to mohl jen vypočítáváním milionů, které ÚRO k podpoře souborů při závodních klubech věnovalo. Ale peníze nehrají v kultuře nikdy tu nejdůležitější roli, i když jistě každý ochotník touží, aby hrál na dobře vybaveném jevišti. Kdo si myslí, že péči o ochotnictvo možno prokázat jen věnovanými penězi, je ve stejné situaci jako otec, který dokazuje svou lásku k dítěti tím, že mu dává veliké kapesné a hračky, ale jinak se o ně téměř nestará. Zařízením divadelního sálu se ještě úroveň ochotnického souboru nepozvedne; zakoupením sedadel se neudělá nic pro růst uvědomění, talentu a odborného vzdělání. Ochotníci samozřejmě vítají materiální pomoc, ale, konec konců, milodary nepotřebují. Bez těch se snažili obejít i v dobách mnohem, mnohem horších. A kolik krásných divadelních budov tehdy postavili (Hronov, Chrudim, Kolín, Mladá Boleslav atd.). Ochotníci touží především, aby bylo rozuměno jejich zájmům, jejich kulturním snahám; aby nebyli podceňováni ani jako občané, ani jako lidoví umělci. Aby byl slyšen jejich hlas, když se rozhoduje o jejich dobrovolné činnosti. — Mluvě o kritice nynějšího stavu, jak se projevila v diskusních příspěvcích, řekl R. Kheck, že je třeba uvážit, jestli uváděné nedostatky mají příčinu v dosavadní organizační struktuře, nebo jen v chybách jednotlivých orgánů a funkcionářů. To je rovněž stanovisko, jehož se s úspěchem používá už několik let, dykoli se zvednou kritické hlasy. Především je velmi pohodlné svalovat chyby na nižší složky a funkcionáře. Ale hlavně: nynější stav dovoluje, aby jednotlivé orgány a jednotliví funkcionáři tak houfně a nepřetržitě chyby dělali. Proto je třeba hledat příčinu nikoli v jednotlivostech, nýbrž právě v principu. Jestliže bude ochotnictvo pevně zorganizováno, jestliže dostane takovou strukturu, v níž budou k rozhodování o ochotnické práci a k jejímu řízení alespoň příbrání v dostatečném počtu ochotníci, pak z nich zvolené orgány budou spolupracovat s pracovníky poraden, domů osvěty, Ústředního domu lidové tvořivosti, s funkcionáři ROH, ČSM atd. a působit, aby Tito činitelé pracovali ve prospěch ochotnictví, aby tyto funkce zastávali jen lidé kvalifikovaní, s vřelým vztahem i znalostí ochotnického divadla.

V. Semrád

Byl jsem letos v Hronově po prvé, dalo by se říci, že k oslavě dvacátého výročí své ochotnické činnosti. Toužil jsem vidět aspoň jednou Hronov snad celých dvacet let. Konečně se mi to podařilo — vděčím za to našemu Domu osvěty v Uherském Hradišti, který mně pobyt jako předsedovi poradního sboru financoval. A věřte — nebyl jsem ve svých představách zklaman — a nebyly to představy skromné!

DIVADELNÍ SEMINÁŘ

se mi líbil přesto, že všechny přednášky nebyly stejné úrovně. Ne co do kvality, nýbrž svým určením. Některé byly velmi praktické, třeba o masírování (i bez praktických ukázek). Další velmi pěkné přednášky, srozumitelné i pro méně pokročilé, byly o výtvarnictví, o práci herce, o malých jevištních formách, o práci s divákem, o dramaturgii souborů a o uměleckém přednesu. Ostatní přednášky předpokládaly větší vyspělost účastníků kursu. Bylo by proto snad dobré, přemýšlet o tom, zda by nebylo vhodné uspořádat seminář buď jen pro dosud neškolené nebo jen pro vyspělé. Také by se mohl dosavadní seminář na tyto stupně rozdělit.

POROTA

několikrát zdůraznila, že požaduje od našich nejvyspělejších souborů maximum úrovně. Je to docela správné. Otázka však je, kam až toto maximum sahá, resp. mělo sahat. Usoudil jsem totiž z mnohých diskusních příspěvků nejen frekventantů semináře, ale také několika jiných zkušených divadelníků, že většina ochotníků přece jen ještě nedosahuje úrovně poroty ani zdaleka. Ta se takto stává příliš vzdálená chápání mnohých, včetně některých soutěžících souborů. Řekl bych to názorně asi takto: porota v roli vedoucích turistů vede celou turistickou výpravu ochotníků na turu, při níž chce dosáhnout vrcholu nejvyšší hory. V cestu výpravě se však staví překážky v podobě celé řady menších kopečků. Vedoucí, místo aby výpravu „osvíceně“ (jak řekl A. M. Brousil) převedli přes tyto překážky, sami je snadno přehoupí a stoupali lehce výše za svým cílem. A mnozí členové výpravy těžce a udýchaně za svými vedoucími klopýtají, ba mnohdy je i za vyšší překážkou ztrácejí s očí. Je nutno věst, ale tak, aby se vedení neztratilo. Tuto skutečnost potvrdili — aspoň pro mne — soudruh ministr dr. Zdeněk Nejedlý a soudruh Miloslav Stehlík.

ORGANISAČNÍ PROBLÉMY

K reorganizaci ochotnického hnutí mám pouze tuto připomínku: nové poradní sbory — ať okresní, krajské či ústřední — i když se budou jinak jmenovat, které budou v budoucnu volenými orgány, ať nemají paritní zastoupení ze zástupců souborů, nýbrž ať jsou složeny z nejlepších pracovníků bez ohledu na příslušnost (osvětová beseda, závodní klub atd.).

A. Krejčířík

DOPIS RADNICKÝM OCHOTNÍKŮM

Dovolte mně, abych dnes, kdy již definitivně se uzavřela opona za posledním představením XXVI. Jiráskova Hronova, kdy prožité nedávné chvíle milé přátelské družby, úspěšného divadelního zápolení i cenného a potřebného poučení, se již proměnily v barevnou a nezapomenutelnou vzpomínku, abych tedy dnes se ještě jednou tímto dopisem od nás, z jižní Moravy, obrátil k vám a na několik okamžiků tak prodloužil milou společnou besedu, započatou po představení Nory při večeři v závodní jídelně v Hronově.

Chtěl bych vám nejenom za sebe, ale za všechny venkovské divadelní ochotníky poděkovat a říci vám, že vaše vystoupení bylo pro nás mnohé největším překvapením celého festivalu a po pravdě dlužno přiznat, že skvěle provedení Nory na nás působilo ohromujícím, ba téměř zdrcujícím dojmem. A to všechno byly důvody k tomu, abychom se v této souvislosti zamysleli i nad vlastní prací.

Víte, my, venkovští ochotníci, jsme si v poslední době až příliš navykli komentovat úspěchy ostatních závodních souborů poukazováním na vnější podmínky jejich činnosti. „Samozřejmě, těm se to hraje. Vždyť jsou v závodním klubu. Všechno mají zajištěno, to bychom pak také tak dovedli.“ Není to spravedlivé, podceňuje se tím svědomitá práce závodních souborů, ale přesto je nutno objektivně přiznat, že v tom přece jenom zrno pravdy bude. A teď jste přišli na hronovské jeviště vy — pro většinu účastníků neznámý soubor z Radnic. Vždyť mnohý z nás si musel na mapě nenápadně ověřit své položené znalosti, zda ty Radnice opravdu leží u Plzně.

Byl to neobyčejně smělý plán jít na hronovskou soutěž s Ibsenem. I když jsme věděli, že jste prošli prověrkou národních přehlídek, přece jsme zařazení Nory, jako jednoho z velkých světových dramát a prubířského kamene mistrovství nejvyspělejších souborů, do programu Jiráskova Hronova považovali za pokus s výsledkem velmi nejistým. Oficiální kritika sice vyslovila k představení své odborné připomínky (jinak to ani nemůže být), ale my jsme byli vašim provedením nadšeni. Mnozí z nás šli na Noru dvakrát, já sám znovu ještě na druhý den, po večerním představení Šťastné cesty jsem zůstal na vaší noční reprise, abych si znovu ověřil, jak inscenace Nory je do nejmenších detailů promyšlená a propracovaná. Věřte, kromě čisté radosti nad vašim výkonem, bylo mně také tak trochu do breku lítostí i hanbou nad tím, jakou lekcí jsme od vás dostali. Byla to lecke opravdu pořádná a zasloužená. Vždyť vy jste nám jasně dokázali, že provedení dobrého divadla nezávisí na hmotných podmínkách, subvencích a ostatní oficiální podpoře ochotníků, ale na čistém zápalu pro věc, obětavosti, přesnosti a neúnavné péči a práci...

M. Jurák

Soubor ZK MAJ Hronov:
Al. Jirásek, Emigrant. Snímky Lyer

TAM ZAČÍNÁ HRONOV

V životě jsem si nepředstavil, že se s Hronovem budu tak těžko loučit. Byl jsem tam po prvé, jenom na tři dny. A byl jsem okouzlen. Prostředí, výkony souborů, Jiráskův kraj. Ani nevím, co na mne nejvíce zapůsobilo. Těžko se mně odjíždělo. Do vlaku jsem nasedl nadšen Loupežníkem, ale také s lítostí, že neuvidím Noru. Před mnou ležela dlouhá cesta do západočeského pohraničí. Měl jsem tedy dosti času na to, abych si v myšlenkách zopakoval ony tři dny. Moje cesta vlakem končila pozdě odpoledne v Heřmanově Huti. Kdo tady ví něco o nějakém Hronově?... Ale zmýlil jsem se. Ještě na nádraží jsem byl pozván místními ochotníky na schůzi, která se konala večer a již zahajovali novou sezónu. Samozřejmě jsem pozvání přijal. Hned po zahájení jsem byl požádán vedoucím souboru J. Chudáčkem, abych jim něco pověděl o Hronově. Byl jsem rád, že se mohu o svoje dojmy rozdělit s lidmi, kteří mají o Hronov stejný zájem. A myslím, že jsem se rozdělit poctivě, protože se všichni zavázali, že si budou šetřit, aby se mohli příští rok podívat do Hronova společně. Průběhem schůze jsem si nenápadně prohlédl přítomné. Měl jsem velkou radost z toho, že převládala mládež. To se málokde vidí. A moje radost se zdvojnásobila, když jsem se dozvěděl, že toto mládí souboru samostatně nacvičilo dvě pohádky nejen pro děti místní, ale i pro děti okolních vesnic. V režii jednoho z nich, nadaného Jindřicha Suchopára, a ve vlastní scéně sehráli pohádky „Princezna se zlatou hvězdou na čele“ a „Neohrožený Mikeš“. Myslím, že můžeme mít radost z takové mládeže, která svůj volný čas po práci věnuje hodnotné zábavě našich dětí. Zvláště v našem pohraničí je toho třeba. Najednou jsem si uvědomil, že i zde dýchám vůni Hronova, že i tato vesnice je s Hronovem úzce spjata. Vždyť nebýt těchto mladých lidí, kteří teprve do ochotnického života vstupují, nebyl by jednou ani Jiráskův Hronov.

Sv. Radešínský

Indická poesie v městě pod Radhoštěm

výročí bengálského básníka Rábin-dranátha Thákura.

Pořad byl uveden poslankyní NS Valerií Polachovou a předsedou souboru Janem Maršíkem. Jednotlivé cykly básní, spojované hudbou, komponovanou členem souboru Jaroslavem Novákem, doprovázel zsvěceně dr. Dušan Zbavítel, který patří mezi přední vědecké pracovníky Orientálního ústavu československé akademie věd v Praze a je známý především řadou překladů klasické i současné literatury indické. Jeho projev vzbudil srdečný a velký ohlas mezi posluchači (patří ke kladům a úspěchům DARu, že si získal a vychovává stále rostoucí kádr mladých návštěvníků), právě tak jako velmi dobré výkony recitátorů. V druhé části večera, natáčeného Čs. rozhlasem v Ostravě a živě komentovaného tiskem, byly promítány pozoruhodné filmy, zapůjčené indickým velvyslanectvím v Praze. Frenštáťští též vydali tradiční pamětní dvoulist s básní Rábin-dranátha Thákura a cenným literárně historickým komentářem dr. Dušana Zbavitele, vyzdobený malířkou Ludmilou Jiřincovou (viz připojenou reprodukci!).

Závěrem bychom rádi uvedli, že recitační večery DARu se vyznačují úsilím o hledání nových forem scénické recitace a možno právem říci, že každý z nich překvapí diváka jinou koncepcí. Dokladem toho byla i tentokrát práce scénaristů Břetislava Doskočila a Miloše Parmy. Důležité je, že soubor nepovažuje recitační činnost za okrajovou, naopak, klade si úkoly, k jejichž realizaci je třeba

ba neméně úsilí, než k inscenaci divadelních her. A výhledy? Ještě v této sezóně Večer ruské a sovětské hudby a poesie, literární beseda s laureátem státní ceny, ostravským básníkem Vilémem Závadou, pokus o nový způsob scénické četby veršů Jaroslava Seiferta, psaných k obrázkům národního umělce Josefa Lady — Chlapec a hvězdy — kde má být pamatováno na výrazné uplatnění opomíjeného prvku výtvarné výchovy; v divadle pak hra ukrajinského klasika Ivana Franko: Ukradené štěstí, Zeyerova pohádka Radúz a Mahulena a premiéra současného protiválečného dramatu holandského autora Mauritze Dekkera: Svět nemá čekárnu.

J. M a c h e k

Recitátoři frenštátského souboru DAR: M. Jindrová, P. Parma, B. Podlípna, E. Doskočil a V. Petrová

Poesii vesnickým lidem

Děje se velická chyba: Verše se vesnickým lidem předkládají v nepečlivém přednesu o různých slavnostních příležitostech jako nutné zlo. — Co tam dáme? — Ať třeba někdo přednese nějakou básničku! — Někdo při oslavě přerážky nebo šablonovitě přečte báseň, obecnostvo ji lhostejně, bez jediného hnutí myslí a srdce vypošlechnou. Jen když bylo na slavnosti „číslo“! — Jenže takhle se pro poesii nikdo nezíská, naopak, takto se vzbuzuje k veršům nechuť a český básník se stává na českých jevištích popelkou. Když si vzpomenu na dobu obrozenskou, na všechny ty nádherné verše básníků, které nás burcovaly v dobách národní poroby, na verše vlastenecké i bojovné verše dělnické, socialistické... cožpak tohle už není pro náš dnešek živá poesie?

Je jasné, že chceme-li vychovat generaci obecnostva nakloněného poesii, musíme začít u dětí. A zase nejen škola, ale i osvěta. Škola má k tomu velkou příležitost. Děti samy recitují většinou rády, rády se i učí nazpaměť veršům. Verše z dětství provázejí děti celý život, zůstávají v nich, jako třeba v nás navždycky zůstala taková

Cestička k domovu nebo Znáám křišťálovou studánku. Pamatuji se ze svého dětství, s jakým potěšením jsme hledali básně v nových čítankách na začátku školního roku, všem jsme se naučili bez říkání nazpaměť a odříkali je při každé příležitosti. A moje dnešní děti v dramatickém kroužku naší jedenáctiletky nejsou jiné!

Děti by si měly ze školy odnášet se všemi ostatními znalostmi i zásobu nejlepších českých veršů jako základní fond k pochopení poesie a přichylnosti k ní. Není dobře spokojit se tím, že uloženou báseň dítě odříká nazpaměť na stupínku. Učitel by ji měl učit slovo za slovem, větu za větou, řádek za řádkem, správně intonovat, jako se učíme zpívat píseň. Tímto způsobem si má počínat i táborový a pionýrský vedoucí. Má-li se báseň recitovat na veřejnosti teprve tehdy, „až si ji přednášec osvojí tak, aby ho celého prostoupila“ (J. Kopecký v Literárních novinách), jakpak teprve má-li učitel či jiný kulturní vedoucí naučit recitovat dítě a vzbudit v něm lásku k veršům, má-li dítěti báseň dát hluboký, vzácný dar, který si ponese v duši do života! Jak by si

měl báseň sám prostudovat, nechat se jí prolnout, rozhořet se jí, aby v ní dítěti předal svůj oheň! Měl by to být člověk zanícený sám nejen pro poesii, ale pro umění vůbec! — Je však třeba nejen učit děti recitovat, ale i recitovat dětem. Knihovny a Domovy osvěty, které pořádají občas diskusní večery se čtenáři, měly by pořádat i pravidelné besedy pro děti, kde by jim dospělí recitovali dětské verše, přístupné ukázky nejlepších básníků, kde by dětem byly vzorně předčítány klasické pohádky a povídky. Také školy by měly několikrát do roka uspořádat pro společná shromáždění větších žáků besedy poesie a o poesii. Na některých školách už se to děje. Není to zbytečné, ani když děti vypošlechnou mnoho z rozhlasu, ačkoli ani rozhlas nerecituje často speciálně pro ně. Slovo z mikrofonu nevytláčí živé slovo s osobním kontaktem, které má zas jiný, vlastní, mnohem působivější ráz. Získat lid veršům a básníkům je veliký úkol všech, kdo jakkoli spolupracují v kultuře venkova. A všichni by měli pomáhat ochotnickým recitátorům, kteří uvádějí českého básníka tam, kam se téměř nikdy nedostane profesionální recitátor.

J. H a n z á l k o v á

VIII.

HLASOVÁ HYGIENA

Poznali jsme, jak jemný a citlivý organismus je naše mluvní ústrojí. Abychom ho mohli používat neustále v plném rozsahu, musíme pečovat o jeho zdraví. Budu se hlasovou hygienou zabývat pouze v oblasti preventivní péče, protože považují za správné při jakýchkoliv *chorobných stavech vyhledat lékaře — odborníka*, i když se nám zdá, že jde o maličkost, s níž bychom se mohli „vypořádat po domácku“. Z nepatrných poruch se totiž mohou během času vytvořit chronické defekty, jež trvale omezí hlasové dispozice herce.

Jednou z hlavních příčin *vleklých onemocnění* a posléze organických vad mluvního ústrojí je *špatná technika*. Nesprávné návyky užívání mluvidel způsobují trvalé překrvování sliznice, které, je-li zanedbáno, končí nedomykavostí nebo hlasivkovými uzlíky, jež je nutno odstraňovat operativně. Zmíním se o těch nejrozšířenějších chybách. Jsou to *špatné návyky dýchání*, hlavně přepjaté hrudní nádechy provázené tlakem na hrtan. Je to návyk *tvrdých hlasových začátků*, které způsobují prudké explose v hlasovém závěru. Stejně škodlivé následky má i *pokašlávání*, jež není způsobeno nutností odstraňovat hlen, ale je nervového původu, vzniká z okamžitých rozpaků a rozrušení a během času se ustaluje jako zlovyk. Dále je to *špatné tvoření fortissima* maximálním napětím v hrtanu a s nedostatečným využitím resonancí. I *pianissimo* však může mít škodlivé následky, není-li prováděno technicky správně. Neovládáme-li při něm dobře dech, zní přes tón dyšný šelest způsobený třením nadbytečného vzduchu o sliznici, což rovněž vede k překrvování. Zde se právě velmi často chybí v případech, kdy lékař nařídí *hlasový klid*. Pacient se snaží hlas šetřit tím, že šeptá bez účasti tónu. A to je škodlivější než technicky správný hovor v normální intensitě. (Je pochopitelné, že výjimku tvoří skutečný šepot na jevišti, kdy dyšné zakrytí tónu je funkční a tedy nezbytné. — Viz 7. lekce v 9. čísle.)

Při *vytváření hlasové charakteristiky* je třeba pečlivě vážit, zda zvolené prvky neohrožují zdraví organismu. Změny barvy hlasu prováděné různým přepínáním, tlakem a deformacemi hlavně v krční části mluvního ústrojí je nutno pečlivě *střežit* a neustále *kontrolovat*, zda jejich užívání nezanechává nepříznivé stopy, jako je dráždění ke kašli, řezavé po-

city v hrtanu, chvilkové ochraptění a pod. A rovněž je třeba dbát, aby ne příliš vhodné prvky, když jich přece pro charakteristiku použijí, se *omezily pouze na tento případ a nefixovaly se v mé technice zásadně*.

Akutní onemocnění mluvidel jsou často zaviněna zanedbáváním *preventivní hygieny*. Věnujeme pozornost ochraně organismu *před zachlazením*, abychom nesnižovali jeho odolnost vůči nákaze. Při práci na jevišti *nadechujeme nosem i ústy*, jak nám to prostě nejlépe vyhovuje. (Viz 1. lekce.) Avšak doporučuji *důsledný nádech nosem* tehdy, když přecházím z teplého prostředí do sychravého počasí. Vzduch se jednak průchodem nosními dutinami *filtruje* a jednak *značně ohřívá*. (O víc než 23° C při teplotě vzduchu kolem 0° C.) Lidé často ve snaze prospět svému organismu pijí horké nápoje před odchodem nebo za pobytu venku v chladu nebo v nevytopených místnostech. Výsledek však je právě opačný. Horký nápoj zvýší prokrvení sliznice a ta je pak vdechováním studeného vzduchu rázem prudce ochlazována. Musíme si také být vědomi toho, že *delší namáhavý hlasový projev také způsobuje chvilkové překrvování sliznice*. Je tedy záhodno vystříhat se pití studených nápojů bezprostředně po výkonu, i když v tu chvíli by takový doušek možná chutnal nejlépe. Rovněž není vhodné dráždit překrvenou sliznici *nikotinem*.

Do oblasti hlasové hygieny spadá také *péče o pracovní prostředí*, o zkušebny a o jeviště. Víme, že jsou podmínky mnohde velmi špatné. V zimním období se leckde musí zkoušet v nevytopených sychravých místnostech. To pochopitelně mluvnímu ústrojí neprospívá. Ale je možno alespoň dbát o *čistotu*. *Zabránit tak znečišťování vzduchu prachem*, dále *zamezit kouření* v zkušebně a *dbát hygienických opatření v období infekčních nemocí horních cest dýchacích*.

Důležitou složkou hlasové hygieny je *ranní toaleta*. Když se člověk probudí, mívá — někdy i značně — *zahleněný hrtan*. Projevuje se to nepravdělností v tvoření hlasu, nepříjemnými pocity v krku a pod. Usilovným odkašláváním, často dokonce podpořeným „cigaretou na proražení“, jak se říká, snaží se postižený nabýt normálních hlasových dispozí. *Ale takový kašel je velmi škodlivý*. Vždyť to jsou vlastně velmi prudké dechové nárazy na hlasivky, jež způsobují překrvování sliznice. Nejsnadněji se hle-
nu zbavíme *nenásilným rozezníváním*

hlasu v brumendu s nepatrným melodickým rozsahem. Touto jemnou vibrací hlasivek se hlen pozvolna uvolňuje a po několika málo minutách ho *lehko odstraníme*. A po odhlenění *ihned zahájíme hlasovou rozcvičku*, která se prakticky skládá z *plynulého sledu všech cvičení*, s nimiž jsme se v průběhu kursu seznámili. Cvičení po ránu je nejprospěšnější, protože organismus odpočatý po nočním klidu se aktivisuje pod kontrolou, takže si na počátku dne osvěžujeme ve vědomí i podvědomí ty prvky techniky, z nichž si chceme vytvořit trvalé návyky. Stojí tedy za to o ¼ hodiny dříve vstát.

*

Pro prohloubení theoretického základu jevištní mluvy doporučuji knihy:

Hála-Sovák: Hlas, řeč, sluch.

MUDr. M. Seemann: O lidském hlase.

Při své práci jsem se opíral o theoretické poznatky v nich obsažené. Dále jsem čerpal z zkušeností kolektivu pedagogů jevištní mluvy na divadelní fakultě Akademie musických umění v Praze a ze své vlastní praxe pedagogické i umělecké.

*

Zní to trochu paradoxně, ale je to pravda: V závěru je třeba říci, že stojíme na počátku. Na počátku cílevědomé péče o zvyšování techniky jevištní řeči. V deseti lekcích jsme se seznámili s theoretickým minimem, naučili jsme se provádět elementární hlasová cvičení. Tím jsme ale konečného cíle nedosáhli. *Ovládli jsme pouze prostředek k jeho dosažení*. U cíle budeme teprve tehdy, až se správná technika stane naší *novou přirozeností*, až nás snaha po správné technice nebude spoutávat v tvůrčí práci, ale naopak stane se nám spolehlivým nástrojem k plnějšímu a přesvědčivějšímu uskutečňování našich uměleckých záměrů.

Ale ani dosažení kladných výsledků nesmí nám být signálem k odpočinku. Pravidelným rozcvičováním je třeba neustále kontrolovat, že správné návyky jsou dobře zafixovány, je třeba korigovat případné nepříznivé jevy ve vývoji a hlavně je třeba nabýtou pružnost organismu udržovat do nejpozdnějšího věku.

K tomu všemu je třeba houževnatosti a vytrvalosti, důsledné pravidelnosti a nesmlouvavé přísnosti vůči sobě samému.

Zlomte vaz!

Až se budete probírat knihami vyloženými na stolech či seřazenými v regálech knižní prodejny, kde budete jistě hledat před Štědrým dnem dárky, nezapomeňte si prohlédnout i některé svazky orbisovské sbírky „Divadelní hry“, které jsou určeny vám, divadelníkům.

Možná, že vás upoutá kresba Františka Tichého na obálce knihy Benjamina Jonsona „*Alchymista*“. Vydaním této komedie se dostal našemu čtenáři vlastně po prvé do rukou překlad díla u nás zatím velmi málo známého velikána světové literatury. Výbušný, učený básník, největší veseloherní dramatik alžbětinské doby po Shakespeareovi, napsal kromě několika tragedií, jež učarovaly jen hrstce zasvěcenců, šestnáct komedií, z nichž „*Lišák Volpone*“, „*Tichá žena*“, „*Alchymista*“ a „*Bartolomějský jarmark*“ mohou být snad kladeny i vedle nejlepších děl jeho přítele i soupeře Williama Shakespeara. „*Alchymista*“ je dílo jednoduché zápletky: v tomto příběhu několika hodin ukazuje Jonson společnost šejdířů a nevěstek, kteří pod rouškou alchymie zaplétají do svých tenat hloupé lidi, toužící získat bohatství. Komedii přeložil Břetislav Hodek a dvě obsáhlé studie o Jonsonově životě a díle a o vztahu B. Jonsona a W. Shakespeara jako dvou rozdílných dramatických typů napsal Jiří Levý (stran 360, váz. Kčs 23,10).

V překladu J. Z. Nováka a s doslovem Fr. Tetauera vydal Orbis „*Školu pomluv*“ anglického dramatika R. B. Sheridana, o němž řekl Byron, že napsal nejlepší veselohru, nejlepší frašku, nejlepší operu a pronesl nejlepší parlamentní řeč. Nejlepší veselohrou mnil Byron právě „*Školu pomluv*“, společensko-kritickou komedii o bohatém strýci, který se vrací v přestrojení k synovcům, aby vyzkoušel jejich povahy. U jednoho se pod maskou svatouška objeví darebák, zatím co druhý je i při své nevázanosti dobořsrdečný hoch. Tato veselohra, která od svého prvního provedení (1777) neztratila dodnes nic ze své smělosti a ostří satirického šlehu, patří k nejslavnějším hrám světového repertoáru (stran 176, váz. Kčs 15,—).

Naši čtenáři i návštěvníci divadel měli jen málo příležitostí poznat dramatickou tvorbu velkého ruského klasika L. N. Tolstého. Již před mnoha desetiletími uvedlo Národní divadlo jeho „*Vládu tmy*“ a „*Živou mrtvolu*“ a teprve loňskou inscenací satirické komedie „*Plody vzdělanosti*“ znovu ukázalo, že Tolstého drama patří — právě tak jako jeho romány — mezi skvosty světové literatury. Bohatou

galerií typů zde spisovatel věrně zobrazil rozvrat a úpadek panské společnosti Ruska druhé poloviny minulého století. Ostrou satirou zaútočil proti její rádobyzvědanosti, tuposti a povrchnosti, kterou sleduje divák i čtenář očima tří mužiků, přicházejících do bohatého domu odkoupit půdu. A právě jejich přítomnost v tomto prostředí hlouposti a neplodných debat o pseudovědeckých problémech tvoří konflikt hry, jiskřící vtípem a satirou. Jímí také Tolstoj odhaluje rub panské společnosti a zesměšňuje její „učenost“, jim dává v závěrečné scéně spiritistické seance zvítězit nad povýšeností vznešeného panstva. — „*Plody vzdělanosti*“ přeložil a doslov napsal Sergej Machonin (stran 168, váz. Kčs 15,50).

Gabrielu Zapolskou, význačnou představitelku polské literatury na přelomu devatenáctého století a našeho věku, zařadila hra „*Morálka paní Dulské*“ mezi klasiky světového jeviště. Podobnou tematiku i vyznění jako toto drama má i její „*Žabička*“. Na obraze „rodinného štěstí“ měšťáckého manželského svazku rafinované a zkažené Helenky-Žabičky s podváděným slabochem ukazuje autorka rub a pokrytectví měšťáckého rodinného života a rozklad buržoasní morálky. Přeložil a doslov napsal Jaroslav Langer (stran 96, váz. Kčs 10,—).

V jubilejním Tylově roce vydalo nakladatelství Orbis i jeho opomíjenou hru „*Krvavé křtiny čili Drahmíra a její synové*“, romantický obraz z dávných českých dějin o počátcích českého státu a o roztržce Václava s Boleslavem. Klasik našeho divadla ji napsal počátkem roku 1849, po svém návratu ze zasedání Kroměřížského sněmu, aby tak dal — podobně jako v „*Janu Husovi*“ — českému lidu mocnou zbraň v jeho národně osvobozeneckém zápasu. Vydání je doplněno rozsáhlou studií dr. Jana Kopeckého, seznamující se vznikem hry a jejím místem v Tylově dramatické tvorbě (stran 144, váz. Kčs 14,65).

S doslovem Vl. Müllera vyšla „*Gazdina roba*“ Gabriely Preissovové. Toto drama hrdého ženského srdce patří stejně jako Jiráskova „*Vojnar-ka*“ a „*Otec*“ či „*Maryša*“ bratří Mrštíků svým znamenitým zobrazením venkovského života, bystrým upozorováním lidových typů a sociální kritikou k pilířům naší dramatické literatury. Preissová tu ukazuje pokrytecký život na slovácké vesnici minulého století, líčí zaostalou morálku a předsudky, které se stavěly mezi lid- ská srdce, ničily city, zotročovaly ženu, podlamovaly a oslabovaly lidi a

způsobovaly nakonec jejich tragické osudy (stran 92, váz. Kčs 11,50).

Ján Palárik (1822—70), slovenský publicista a dramatik, katolický kaplan, pronásledovaný vysokým klerem za pokrokové názory a činnost, patří k nejdemokratičtějším představitelům štúrovské generace, která usilovala o vyburcování hrdého národního vědomí slovenského národa. Jeho „*Smíření aneb Dobrodružství při obžinkách*“, po prvé uvedené v Praze koncem roku 1954 Bratislavským Národním divadlem, je půvabná veselohra, která se setkala s velkým ohlasem a úspěchem u našich diváků. Na dvojnásobně úmyslné zápletky mileneckých párů rozehrává nejen řadu komických situací, ale obratně nastavuje i zrcadlo kritiky a slovy hrdinů zaníceně brání jazyk a národ. Přeložil J. Dvořák (váz. Kčs 13,50).

O Nazimu Hikmetovi napsal kdysi Pablo Neruda: „Jeho poesie je mohutná jako řeka plná vody a její oce- lový proud se valí proti válkám.“ Po dramatu „*Vyprávění o turecké zemi*“, v němž zobrazil statečný boj svého lidu za svobodu a slunnou budoucnost, vyšla i jeho podmaňující „*Legenda o lásce*“, jedno z největších dramatických děl vzniklých v našem století. Ze starodávnoho příběhu o lásce krásné Širín a umělce-boh- a- týra Ferchada vytvořil básník hrdin- skou píseň, která oslavuje nejen pře- tvářející moc lásky a velikost obětí milujícího člověka, ale především zá- pas za životní krásu, radost a štěstí. Přeložil F. Šec, doslov Vl. Horáčka (stran 88, váz. Kčs 10,50).

Satirická komedie Heinara Kipp- hardta „*Hledá se Shakespeare*“ o ztra- ceném a opět nalezeném autoru a o li- dech kolem toho má sice thema z di- vadelního prostředí, ale současně ne- obyčejně vtípně zachycuje v širokém záběru typy z denního života, tepe byrokraty, zbabělce a z pohodlné pracovníky, kteří se bojí zdravé kriti- ky. To, co prožívá dramaturg Färlb na své pouti za autorem — „novým Shakespearem“, jemuž omylem vrátil rukopis hry, jež bez bombastických frází ukazovala život, jaký je, smí- chem bojovala proti starému a pře- žilému, proti všemu, co ohrožuje no- vý život, to není jen pestrý sled hu- morných situací, ale zároveň cesta k poznání a odstranění chyb a nedo- statků vlastních i jeho okolí. Přeložil a doslov napsal B. Mencák (stran 96, váz. Kčs 9,50).

Z dalších svazků této edice upo- zorňujeme na Mahenova „*Chrousta*“ (váz. Kčs 13,—), Stehlíkovu drama- tisaci díla velkého sovětského vcho- vatele A. S. Makarenka „*Vlajky na věžích*“ (váz. Kčs 13,50), na drama Jaroslava Janovského „*Hleďač svět- la*“ (váz. Kčs 8,50) o životě slavného holandského malíře Vincenta van Gogha, dramatickou báseň Josefa To- pola „*Půlnocní vítr*“ (váz. Kčs 10,90), Karvašova „*Pacienta sto třinácti*“ (váz. Kčs 10,80), „*Záříjové noci*“ Pavla Kohouta (váz. Kčs 11,20), Ca- chovo drama „*Příběh plukovníka Adamíry*“ (váz. Kčs 10,—) a j.

Z OCHOTNICKÉHO ŽIVOTA

Z výstavy k 130. výročí ochotnické činnosti v Kralovicích

DNY RADOSTI A VZPOMÍNEK

Kralovičtí ochotníci oslavovali 130. výročí divadelní činnosti. (Pozn. red.: Kralovice jsou kulturním střediskem plaského okresu v Plzeňském kraji.) Dne 17. října sešlo se přes 200 posluchačů v budově požárníků, aby vyslechlo přednášku režiséra Lidové scény K. Slunečka, který posluchače seznámil s počátky divadla v Českých zemích a podal přehled divadelní činnosti v Kralovicích od roku 1826 až do dnešní doby. Přednáška, trávající dvě a půl hodiny, byla provázena promítáním obrazů, fotografií a listin pomocí epidiaskopu. V sobotu 20. října sehráli kralovičtí studenti v sále sokolovny hru F. X. Svobody Poslední muž. Bylo to radostné a svěží představení, kde mládí svým temperamem zakrylo některé herecké nedostatky. Slavnosti vyvrcholily v neděli 28. října. Dopoledne byla v budově požárníků otevřena výstava, kterou odborníci označili za jedinečnou svého druhu. V prostorném sále na jedné řadě stálů byly rozloženy památky na činnost nejstaršího spolku v Kralovicích „Kolár“. Návštěvníky upoutávaly zvláště originály žádostí o povolení divadelních her od roku 1851, žádosti o sbírku na vybudování Národního divadla s vlastnoručními podpisy dr. Riegra a dr. Stankovského, ukázky censurovaných her z doby Bachovy reakce, památky na bojovníka na barikádách z roku 1848 Sl. Knedlhans-Liblínského a j. Na prostřední řadě stálů byly památky na činnost dramatického odboru Sokola v Kralovicích od roku 1920 až do jeho rozpuštění německými úřady v roce 1941. Na třetí řadě stálů byly památky, připomínající činnost dělnického divadla „Lidové scény“, které se v roce 1951 zapojilo do závodního klubu místního hospodářství. Nad stoly za sklem visely všechny plakáty „Kolára“ od roku 1876 do roku 1911. V průčelí sálu

byly umístěny diplomy a dary, věnované kralovickým ochotníkům za jejich záslužnou činnost. Po stranách byly na stolech plány Lidového domu a nové plány a postup prací při adaptaci Lidového domu na Kulturní dům s moderním jevištěm. Proti čelní straně viselo 40 návrhů Josefa Hlaváče, který 20 let pracoval v Kralovicích jako divadelní výtvarník. Lidová scéna rozhodla, aby tato výstava byla přemístěna do městského musea v Mariánské Týnici, kde bude tvořit zvláštní oddělení.

Večer se konala vlastní slavnost v sále sokolovny za účasti zástupců Ústředního domu LUT, ústředního svazu zaměstnanců místního hospodářství, krajského a okresního domu osvěty a za účasti bývalých herců „Kolára“, dramatického odboru Sokola a Lidové scény, kteří zasedli v prvních řadách jako čestní hosté. Po slavnostním projevu režiséra Lidové scény poděkoval předseda K. Suchý členům staré herecké generace a dívky jim předaly květiny se stužkou v národních barvách. Potom s. Kubr jménem ministerstva školství a kultury předal čestné odznaky nejstaršímu aktivnímu herci a režiséru Frant. Modrému a nyníjšímu režiséru K. Slunečkovi. Po četbě z Jiráskovy kroniky „U nás“ následovalo provedení první hry v Kralovicích před 130 lety — „Berounských koláčů“ od J. N. Štěpánka. Malé venkovské jeviště, vestavěné na scéně a působivé uvedení hry přeneslo diváky o 130 let zpět. V druhé části pořadu následovaly ukázky z her, provedených kralovickými ochotníky: J. K. Tyl-J. N. Nestroy: Děvče z předměstí, Karvaš: Lidé z naší ulice, Jirásek: Otec a i. Nejkrásnějším bodem tohoto pořadu byl rozhovor režiséra s členy staré herecké gardy z počátku tohoto století. Josefa Hallerová, 73letá, vzpomínala svého prvního vystoupení v roce 1902 v roli Františky v Šamberkově Jedenáctém prikázání a udivovala všechny jak svým temperamem a rázovitým vystoupením, tak i pamětí, neboť citovala z paměti celé pasáže hry. Na závěr večera vystoupil v krásných kralovických krojích taneční soubor závodního klubu a předvedl část pásma, s kterým zvířel letošního roku v krajské soutěži LUT.

*

100 LET DIVADELNÍHO SOUBORU „TYL“ V LYSÉ NAD LABEM

12. listopadu uplynulo přesně 100 let od prvního ochotnického představení v Lysé nad Labem. Divadelní nadšenci sehráli tenkrát pod vedením krejčovského mistra Féra Moliérova „Lakomce“ a dali tak základ k činnosti divadelního souboru, jenž byl nazván jménem J. K. Tyla. Od roku 1953 pracuje soubor „Tyl“ při Osvětové besedě v Lysé nad Labem a za

toto období sehrál celkem 43 představení, která navštívilo více než 20 000 diváků. Mezi nejúspěšnější inscenace posledních let patřila Tylůva „Tvrdohlavá žena“ a „Fidlovačka“, Ostrovského „Vlci a ovce“, Zeyerova hra „Radúz a Mahulena“ a Slotwińského-Skowronského „Svátek pana ředitele“. V sobotu 10. 11. se sešli členové souboru na slavnostní schůzi, aby vzpomněli začátků ochotnického divadla v Lysé nad Labem a aby letmo přehlédlí celou svou stoletou činnost. Škoda, že neprovedli svůj původní záměr, o kterém nám říkali na jaře. Chtěli sehrát přesně po 100 letech hru, s kterou jejich předchůdci začínali, Moliérova „Lakomce“. Slavnostní schůze byla doplněna vzpomínkou na Karla Hynka Máchu (120 let od jeho úmrtí) a kulturními vložkami. Po zvolení nového výboru promítl s. Minařík krátké filmy z činnosti souboru. Jsou to záběry ze zkoušek, z představení, z diskusí, ze zájezdů — prostě je tu v kostce zachycena celá práce souboru. Tyto snímky jsou velmi cenné. Jsou jakousi živou kronikou a všichni členové se k nim budou jistě rádi vracet. Za krajský poradní sbor pozdravil lyský soubor s. Lad. Lhota a vedoucí krajské poradny LUT s. Šterc. Popřáli všem přítomným členům (bylo jich téměř 60) mnoho úspěchů v další práci. Lyský soubor, který soutěží letos ve skupině B., má všechny předpoklady, aby se probojoval do nevyšší skupiny.

L.

*

HRÁLI JSME STAROU HISTORIÍ

Naše soubory se neustále pídí po dobrých a nepříliš náročných veselohrách. Také náš vesnický soubor OB Hartvíkovice (okres Velká Bíteš) stál loni před podobným problémem. Po delším hledání jsme se rozhodli pro Zeyerovu Starou historii a s chutí jsme se pustili do práce. Trápila nás však velmi obtížná přestavba ve 2. jednání, která hru zbytečně roztrátila a ubere jí na spádu. Vyřešili jsme to tak, že jsme scény, které se mají odehrávat v pokoji, přenesli do zahrady. Tam, kde je trochu širší jeviště, dá se to velmi pěkně udělat. V jedné polovině jsme postavili dům s balkonem a vedle něho byla zahrada. Ze zahrady byl vchod do domu a scény, které měly být v pokoji, se hrály u stolu v zahradě. Text vyžadoval celkem nepatrnou úpravu, hra tím velmi získala a nám odpadla velká starost s přestavbou. Vězení a kancelář jsme vyřešili jako dvojscenu, rozdělenou náznakem zdi. S nastudovanou veselohrou jsme podnikli několik zájezdů a všude měla velký úspěch. Mohu ji tedy doporučit všem ochotnickým souborům a byl bych rád, kdyby jim moje rada alespoň trochu pomohla při inscenaci.

Frant. Sedláček

Z pověření redakce OD zhlédl jsem 28. října 1956 vaše představení Voskocovy a Werichovy hry „Balada z hadrů“. Nejsem kritik, ale ochotník jako vy. Jenže trochu starší, což může být plus nebo minus. Mladé lidi v ochotnickém divadle mám však pořádně rád. A teď, když jsme se seznámili, chtěl bych vám říci několik vět.

Podívejte se, chlapi a dívky. Chodit po jevišti a mluvit s něho k lidem, to není jen záliba. To je také kus odpovědné práce. Nazvali jste svůj soubor „Satirou“. Pěkně to zní, ale ještě víc zavazuje. Vydali jste k svému představení úhledný program. Blýská se mnoha jmény. Říká, kdo má hereckou režii, kdo hudební, kdo inspicuje, kdo navrhl kostymy, kdo má scénickou výpravu, kdo světla, kdo kontrolu textu (učení titul pro povětivého českého napovědu, jehož jméno neuvádějí ani velké pražské scény), kdo má kostymy a kdo vede představení. Proč tak honosně? Stačilo by uvést režiséra, dirigenta a návrhatele scény. Vy však nezapomenete ani na technický personál. A tak chybí už jen požární služba a kdo topí.

Ale to nemá být ironie. Tady běží o skromnost. Méně slibovat a víc ukázat. Divákovi totiž nejde o výčet funkcí, jež nutně provázejí každé představení. Jemu jde o to, co umíte na jevišti, čím ho strhnete. Nevím, jak jindy, ale tentokrát jste zůstali

jen na povrchu. Mnohé potřebovalo ještě čas k propracování. Je u vás málo péče o mluvené slovo. Je nepřesvědčivé, místy až školácké. Někde se neví co s rukama, překážejí. Kdo by uvěřil vaší žebračce její stáří? Jak matně vám vyšel hrdina hry, prokletý básník Villon! Byly i okamžiky, kdy se dala slyšet vaše „kontrola textu“. Neříkám, že nebyly i dobré výkony. Hlavně purkmistr, také Kateřina. Oba komikové Jehan a Georg dovedli rozesmát publikum. Výprava měla scénicky půvab. Vhodné bylo úvodní slovo, i když se v něm řeklo málo právě o Ježkovi, k jehož jubileu jste své představení připjali. O práci orchestru nemluví, nejsem hudebník.

Než skončíme, mladí přátelé. Co je hlavní? To, že máte kádr nových lidí, kteří jsou schopni dělat dobré divadlo. Neopouštějte satiru. Proč bychom nemohli mít takové divadlo i mimo Prahu? Nemusi to být v začátcích hned Voskoc a Werich. Také se k nim jednou dostanete, vytrváte-li. A pak to bude na jevišti jen zářit kumšt. Snad při tom zaníceném soustředění opomenete nějaké to jméno na plakátě. Ale nic se nestane. Divák vždycky bude vědět, kde má hledat to pravé. (Představení „Balada z hadrů“ uvedl studentský soubor „Satira“ při Vyšší průmyslové škole v Písku.)

Josef Zenkl

DO NOVÉ PRÁCE

Protože si děti našeho souboru slíbily, že až vyrostou, chtějí být pořádnými divadelními ochotníky, zavedli jsme letos v našem zájmovém kroužku novinku. Každé úterý máme v pracovní schůzce chvilku aktualit. To znamená, že se nechceme zabývat jenom o sebe, ale o celé naše ochotnické hnutí, i o divadlo ve světě. Dlouze a podrobně jsme si vyprávěli o Jiráskově Hronovu. Povídky si také o tom, jak se za stará začínalo v Kamenici hrát. Četli jsme si na příklad z novin a časopisů o zájezdu studentského souboru do Prahy na představení MCHAT, o zájezdu moravských pionýrů mezi lužickosrbské děti, o práci dětských souborů v Aši a na Králověhradecku. Upozorňujeme se na zajímavá rozhlasová nebo televizní vysílání, hlavně na hry a pohádky pro děti, které někdy vypravuje národní umělkyně Otylie Beníšková, laskavá přítelkyně našeho souboru. Ukazovali jsme si obrázky z Ochotnického divadla i z časopisu Divadlo čínské herce. Z Kina jsme si četli o tom, jak vypadá někdy den našeho herce, z Ochotnického divadla o zvlášť obětavé práci některých ochotnických souborů. Píšeme dopis do I. ročníku AMU a vietnamským dětem, které k nám přijely, aby tu chodily do našich škol. Chceme také navázat písemnou družbu s lužickosrbskými pionýry a s českými dětmi z Vídně. První dopis však patřil našim milým přátelům z DRDS (Dismanův rozhlasový dětský sou-

bor), s kterým jsme navázali družbu v červnu v Praze. Přijedou koncem listopadu do Kamenice, aby nám tu předvedli něco ze svého krásného programu. My jsme nyní uspořádali besídku ke Dnům spořivosti, po tři neděle za sebou pojedeme hrát do vesnic divadlo („Popelka“) a pak čeká práce s novým divadlem, které sehraje našim dětem k vánocům. Budou to „Tři medvídka“, která napsal patron našeho souboru, nositel Řádu práce Miloslav Disman.

J. H.

*

80 LET

ŽIŽKOVSKÉHO „TYLU“

Tak tedy „Tylu“ už je 80 let. Jeden poměrně dlouhý lidský život. Jen ten, kdo zná obtížnou divadelní práci, umí si představit, co je za těmi lety skryto lásky k umění, nadšení, námahy, potíží, vypětí, zklamání i vítězství, ale přece jen nejvíce pocitu vnitřního uspokojení a radosti ze záslužné práce. Ochotníci bez nejménšího nároku na odměnu, ba naopak za osobních obětí svou práci chtějí obohacovat a zušlechťovat život, upevňovat morálku, usměrňovat názory a prohlubovat city druhých. Z těchto krásných ideálů se také zrodila myšlenka založit náš soubor, když se 14. května 1876 v restauraci „U Žižkova dubu“ ve Štítné ulici č. 515 sešla ustavující valná hromada, která za předsednictví p. B. Körnera odhlasovala založení Vzdělávací besedy

„Olymp“ (dnešní název našeho souboru byl přijat roku 1883) pro Žižkov a okolí. Tito naši předchůdci dobře věděli, jakou má divadlo sílu a jaký vliv může na národ vykonat. Pěstovali a povznášeli s jeviště tehdy tak opomíjený český jazyk, upevňovali v lidech národní povědomí a posilovali myšlenku národní svobody.

V tomto svém úsilí musili překonávat spousty vlastních i „úředních“ překážek, ale skutečnost, že soubor kromě tříletého přerušení za první světové války a určité přestávky za druhé světové války nikdy ve své činnosti nezakolísal, svědčí o jeho pevných základech. „Tyl“ během své dlouhé existence vždy čestně a programově plnil úkoly, které národ od něho žádal. Členy našeho souboru byli slavní herci, jako B. Zakopal, Charvát, Pospíšilová. Vojta Slukov byl od založení souboru jeho čestným členem a roku 1926 byl čestným členem zvolen též Karel Želenský. Z mladší generace vyšli z „Tylu“ Karel Šott, Jaroslav Marvan, Slávka Procházková a další desítky našich členů si zvolili divadlo za své povolání. Jako všechny ochotnické soubory a i tehdejší profesionální divadla, prošel i „Tyl“ uměleckou krizí. Naši nejstarší členové pamatují, jak na vlastním jevišti „U Kurelů“ byla každý týden premiéra, na kterou byly maximálně tři zkoušky. To bylo asi před 35 lety. I toto období je však pevně spjato s dalším vývojem „Tylu“. V posledních desetiletích hrál „Tyl“ význačnou roli v žižkovském divadelnictví. Roku 1940 se proboujel s Čapkovým „Loupežníkem“ na Jiráskův Hronov. V roce 1948 se umístil v žižkovské divadelní soutěži na prvním místě Maughamovým „Posvátným plamenem“. V poslední době uvedl soubor tyto hry: Tylova „Jana Husa“ a „Paní Marjánku, matku pluku“, Štechovo „Třetí zvonění“, Wildeovu komedii „Jak je důležité míti Filipa“, dlouho nehrané Želenského „Tažné ptáky“, Fredrovy „Dámy a husary“, Kožíkovo „Přátelství“, Šrámkův „Měsíc nad řekou“, Dumasovu „Dámu s kameliemi“, Maupassantovu „Kuličku“, Šimáčkův „Iný vzduch“, skoro neznámou Jiráskovu aktovku „Mozart v Praze“ a Krpatova „Mistra ostrého meče“. Pro děti jsme uvedli pohádku Lichardové-Lokvencové „Popelka“. Tylovým „Janem Husem“ (režie Karel Procházka) se stal „Tyl“ v roce 1951 vítězem celopražské divadelní soutěže. Dumasovu „Dámu s kameliemi“ (režisér Miroslav Tauchman) se soubor s převahou umístil na prvním místě v okresním kole divadelní soutěže a hrou „Kulička“ (režie Jaroslav Šindelář) získal druhé místo v krajském kole divadelní soutěže 1955. Šimáčkovým „Iným vzduchem“ (režie Vojtěch Špilík) jsme se umístili na druhém místě v okresním kole divadelní soutěže 1956. Těmito představeními v roce 1955 a 1956 se soubor vypracoval mezi nejvýspělejší soubory kategorie C. — Členové souboru jsou spjati srdečným přátelstvím, které dovede vytvořit jen společný zájem o divadlo, a které zase naopak je pod-

mínkou úspěšné divadelní práce. Ani nucená přestávka v době okupace nedovedla toto vzájemné pouto přetřhnout a všichni členové ještě dnes vzpomínají, jak se scházeli, zkoušeli, recitovali, diskutovali o divadle a studovali, a jaké srdečné prostředí si vytvořili. V současné době zápasíme s mnoha potížemi, způsobenými velkým pracovním zaneprázdněním členů, k čemuž ještě přistupují služební cesty, střídavé směny a jiné okolnosti, které do značné míry narušují naši práci, což však všichni členové se snaží překonat ještě usilovnější prací. Pevně však věříme, že se v dohledné době vše upraví a vytvoří zase podmínky k opravdu intenzivní divadelní práci. *Miroslav Tauchman*

★

KRÁSNOBŘEZENŠTÍ OCHOTNÍCI HRÁLI PŘED AUTOREM

Sobota 29. září 1956 byla opravdovým svátkem souboru Divadla pracujících ZK Lihovar v Krásném Březně. Tento den navštívil soubor laureát státní ceny Ilja Prachař, aby zhlédl představení své hry „Domov je u nás“. Soubor tuto hru nacvičil jako první ochotnický soubor v ČSR. Premiéra se konala 8. července 1956. Od té doby bylo sehráno šest představení. Hra se obecnstvu velmi líbí a ochotníkům je velmi blízká už pro malé obsazení a jednoduchou výpravu (pouze jedna scéna). Autor byl s provedením hry spokojen. Po představení byla uspořádána beseda s obecnstvem o tom, jak hra vznikla a proč byla napsána. Přítomní diváci přijali jak Prachařovu hru, tak i jeho projev s velkým nadšením. Poté setrval autor v delším přátelském rozhovoru se členy souboru. Vysvětlil některé menší nedostatky, kterých se soubor při provedení hry dopustil, a přál všem členům mnoho úspěchů v další ochotnické práci. Na rozloučenou napsal do deníku souboru, že věří, že to nebude jeho poslední návštěva v souboru a že se vždy rád přijede na práci členů Divadla pracujících podívat.

Laureát státní ceny Ilja Prachař s představiteli své hry: Bezděčka (M. Straková), Antoš (V. Pazourek), Johana (V. Polatová)

NOVÝ SOUBOR MLADÝCH

Podarilo se nám v Třebíči vytvořit nový divadelní soubor ze členů ČSM. Začali jsme recitací, pak jsem stanovila pásmo „Krásná je naše země“, v němž účinkovalo 22 recitátorů, chlapců i děvčat. V Třebíči jsme je provedli třikrát a jednou v Borovině v předvečer Majáles. Pásmo skončilo úspěchem a tak jsem navrhla, zda bychom si nemohli zahrát divadlo. Návrh byl přijat s nadšením. Členové souboru si sami vybrali Kohoutovu Dobrou píseň. Trochu jsem se toho bála — vždyť téměř nikdo z nich dosud nehrál. Ale pracovali jsme na devíti obrazech hry půl roku a pak se uskutečnila premiéra i reprisy. I když jsem toto představení režírovala, mohu říci, že bylo dobré. Co scházelo na herecké zkušenosti, nahrazovalo nadšení, ukázněnost projevů, jejich čistota a radostnost. Nejvíce si vážím toho, že se o představení v Třebíči hodně mluvilo — a jinak, než se obvykle o divadlech mluvívá. Mluvilo se o něm jako o celku, pak teprve o tom, jak kdo hrál. Máme mnoho dalších plánů. Hlavní však je, že se nový mládežnický soubor probudil k životu.

L. Sedlářová

★

Z OCHOTNICKÉHO ŽIVOTA NA ZÁBŘEŽSKÉM OKRESE

Ochotnické hnutí v okrese Zábřeh n. Mor. doznalo v uplynulém roce velmi potěšitelný vzrůst. Divadlo hrálo 64 souborů a počtem sehraných představení zařadil se náš okres na první místo v Olomouckém kraji. I když část souborů zařadila do svého repertoáru hry, neodpovídající duchem požadavkům naší doby, přece jenom u valné většiny se projevil snaha oprostit se od únikových her a divadelního braku a hrami našich i světových klasiků nastoupily soubory novou, lepší cestu za našim divákem. Poměrně málo byly však zastoupeny hry současných autorů. Okresní koordináční orgán při řízení soutěže LUT v Zábřehu rozhodl se proto uspořádat repertoárový seminář, na kterém vedle rozboru repertoárové situace na okrese v poslední divadelní sezóně byl podán i bohatý přehled her, vhodných pro ochotnické soubory. Na podporu dalšího rozvoje ochotnického hnutí bylo dále rozhodnuto uspořádat, letos po prvé, okresní přehlídku nejvyspělejších divadelních souborů. Přehlídka se uskutečnila ve dnech 8.—11. listopadu na Červené Vodě.

★

DO NOVÉ SEZÓNY S MOLIÈREM

Dramatický odbor „Havlíček“ OB v Lokti uvádí v těchto dnech Molièrovu komedii „Jeho urozenost pan Měšťák“. V režii s. Švehly vynikl zejména představitel hlavní role s. Husák, který dal svému Jordánovi pravdivou střízlivost a přesvědčivost, bez

Z Molièrových komedií Jeho urozenost pan Měšťák v provedení souboru OB v Lokti: Jordán (K. Husák), učitel filosofie (J. Hála)

násilného přehrávání do nepřírozené komiky. I s ostatními účinkujícími jsme byli spokojeni. Soubor připravuje s touto hrou zájezdy po celé hornické oblasti, proto jistě bude na hře dále pracovat. Zejména bude nutné lépe zvládnout zpěvní vložky, což je v možnostech jak režie, tak i účinkujících, neboť jim v tom vydatně pomáhá dobré hudební těleso s. Matouše. Kladem celého představení je dále skutečnost, že loketští v této komedii vyzkoušeli mladé divadelní kádry z řad studujících hornické průmyslové školy v Lokti. Věříme, že láska k divadlu stane se u nich trvalým zjevem a že rozmnoží naši velkou ochotnickou rodinu. Pan Měšťák se loketským vydařil. Nyní půjde o to, aby dramatický odbor solnil i další úkoly, které si v repertoárovém plánu dal. V letošní divadelní sezóně mají být sehrány tyto hry: Arbuzovovo Setkání s mládím, Šrámkův Měsíc nad řekou, Tylova Paličova dcera, Nazima Hikmeta Legenda o lásce. Je to nemalý úkol, věříme však, že loketští jej zvládnou, tak jak jsme to u nich viděli několikrát. *H.*

★

ÚSPĚŠNÁ PRÁCE

Jako předseda okresního poradního sboru v Mladé Boleslavi navštívil jsem soutěžní představení souboru ZK Interiér v Debří n. Jizerou. Soubor úspěšně zvládl náročnou hru M. Brandové Malajská romance, dobře postihl kritický smysl hry a dovedl zvláště výpravou vyvolat u diváků správnou představu cizího prostředí. Herecký kolektiv je vyrovnaný, jednotlivé postavy mají správně ujasněny vzájemné vztahy a logicky na scéně jednají. Soubor se v minulé soutěži čestně umístil v kategorii A. Přál bych si, aby mu tyto řádky byly povzbuzením v jeho další práci.

V. Valta

Jiráskova Lucerna v provedení ZK Oděvná služba Praha: Babička (Ptáčková) a Hanička (Konderlová).

VESELÁ ESTRÁDA V MILENOVĚ

Je potěšitelné, že divadelní soubory a kroužky věnují také pozornost malým jevištním formám. Vždyť právě malé soubory zde mají neomezenou možnost obohacovat kulturní život ve svých obcích. Toho si asi byli vědomi i v Milenově. TJ Sokol uspořádala dne 20. října 1956 v kulturním domě v Milenově Veselou estrádu, o jejíž program se postaral divadelní kroužek Moravan při OB za režie s. Věry Šromové. Program byl bohatý a pestrý. Střídaly se v něm scénky, recitace, zpěv, hudba i tanec. Milenovští ochotníci jsou počítáni mezi dobré soubory hranického okresu, pracují cílevědomě a hrají hry dobré umělecké úrovně. To však o provedené estrádě nemůžeme říci. Některým programovým číslům nebyla věnována dostatečná péče, zřejmě proto, že naše estrády odceňujeme a myslíme si, že pečlivějšího nastudování nezasluhují. Má-li však estráda splnit svůj účel, pobavit i poučit diváka, pak musíme nácviku věnovat stejnou péči a péči, jako divadelní hře. Známe velmi dobře potíže milenovských, jako jsou noční směny některých účinkujících, dojíždění ze vzdálenějších míst do zkoušek, odchod jednoho z hlavních účinkujících do vojenské služby a i. Diváka však nezajímají tyto naše těžkosti a chce vidět (a po právu) představení dobré úrovně. Režisérka souboru se snažila dát estrádě potřebný rytmus a spád. nepodařilo se jí to však docela. Pro nevhodné zařazení některých čísel (na příklad parodie na Erbenovy Svatební košile) nemohlo být dosaženo plného úspěchu. V malém sále vadilo i rozhlasové zařízení, ne vždy dobře fungující. Hudba rozhodně vyhrávala k tanci mnohem lépe, než v estrádním pořadu. Někde bylo rozvláčné i průvodní slovo konferenciérů (L. Prostředníková a J. Sedláček). Spojovací slovo konferenciéra má být vždy

krátké, vtipné, výstižné a pohotové. Naproti tomu však byly velmi pěkně provedeny valašské tance milenovských děvčat a při lepším hudebním doprovodu mohly mít úspěch mnohem větší. Vtipné a úspěšné byly i obě častušky (autorka Věra Šromová), jedna z nich tepající nekázeň mladých motoristů a druhá kritizující nedostatky v JZD i v obci. Celkový dojem scénky „U pekaře“ byl poškozen nevhodným zakončením. Závěr scénky měl být upraven tak, aby divák nebyl na rozpacích, zda již je konec. Havajská skupina se dobře uvedla. Napříště však musí věnovat větší pozornost technickým nedostatkům v přednesu a ladění (mandolina). Slováckému vyprávění (M. Masný: Jak byl Pavel válekm trefený) v podání Lad. Kroči stejně jako jiným číslům programu by prospěla znalost textu z paměti. Největším úspěchem večera bylo vystoupení nadané recitátorky Lídy Sedláčkové s verši J. Nerudy a V. Nezvala. — I když první estráda milenovských ochotníků neměla plný úspěch, má velký význam pro samotný soubor, dala mu dobré i špatné zkušenosti a — jak pevně věříme — od další práce v tomto žánru neodradila, naopak!

C. Bláha, dopisovatel

*

OCHOTNICKÉ PRÁTELSTVÍ MEZI TÝNIŠTĚM A CHOTĚBOŘÍ

Výměna zkušeností nikdy neuškodí. A přátelské povzbuzení a zájem je vždy novou vzpruhou i posilou v každé práci. Tím spíše v ochotnickém divadelnictví, kde je vlastně jedinou odměnou. Sto roků již uplynulo od prvního písemně zaznamenaného ochotnického představení, hrané-

ho měšťany a studenty v Chotěboři. A dnešní dramatický soubor při Rudém koutku závodu Český nábytek v této stoleté chotěbořské tradici opět pokračuje. Závodní výbor i vedení závodu soubor plně podporuje a tak i dosud mladí a nezkušení herci z pracovníků Českého nábytku, ale i jiných podniků a úřadů, kladou si stále vyšší a obtížnější úkoly a věří, že poctivou prací přispějí svým divákům k poznání všech krás divadelních her. Závodní klub a podnikové ředitelství Českého nábytku v Týništi nad Orlicí pozvalo tento snaživý soubor svého závodu z Českomoravské vysočiny k zájezdu do svého divadla. V režii ing. J. Vydry představili se Chotěbořští ve dvou hrách a uvedli psychologické rodinné drama Ilji Prachaře „Domov je u nás“ a hudební komedii Vl. Dvořáka a Zd. Petra „Sto dukátů za Juana“. I když je možno mít proti hereckému a režijnímu pojetí obou her některé námitky, nelze upřít mladému kolektivu, který teprve sbírá nové poznatky a zkušenosti, dostatek nadšení a lásky. Vždyť na přesvědčivé vyjádření obtížných, rozervaných a se svým svědomím bojujících postav v „Domově“, je potřeba hodně tvrdé přípravy, zkušeností a správného divadelního citu. I komedie s Juanem mohla mít větší spád a lépe využívat pohybu po celém jevišti. Není však účelem hledati jenom chyby, zvláště když několik jednotlivců ukázalo výkon skutečně pěkný. Jmenujme zde alespoň Pepka, hráného V. Pleskačem, Bezděčku H. Fídrové, Káču Hélijku L. Bohuňkové a matku V. Bartákové z představení „Domov je u nás“. Dále pak kostelníka Pasillase, kterého gesty i mluvou dobře vykreslil J. Vydra, služku Kristinu J. Tiché, vinaře Sarmienta F. Krumla a vojáka Pankráce V. Pravdy i snaživého Juana F. Příbila

Hirschova komedie Jen na lékařský předpis v provedení měchenického souboru. Herci dr. Babel, B. Fabingerová, L. Babelová)

ze „Sto dukátů“. Dobrým přínosem pro chotěbořské i týništské ochotníky byly přátelské rozhovory režisérů a rozebrání kladů i nedostatků jednotlivých osob i celkového ladění a gradace hry, zvládnutí jevištního prostoru, jakož i přizpůsobení scény, rekvizit a krojů ke zvýšení účinnu představení. Ochotníci a pracující dvou vzdálených závodů stiskli si přátelsky ruce a měsíc červen v letošním roce zapsali do svých srdcí s další hezkou vzpomínkou. Takový zájezd mohl by být příkladem i pro ostatní závodní kluby. L. Švarc

*

NOVÝ DIVADELNÍ SOUBOR

Na okrese Sokolov máme málo vesnických divadelních souborů, které by pracovaly soustavně. Sem tam se někde nacvičí divadlo, ale po jeho sehrání se život vrací do starých kolejí nečinnosti. Tím potěšitelnější je skutečnost, že v průmyslové vesnici Libavském Údolí byl vytvořen divadelní kroužek OB, který jest velmi čilý. Soubor sehrál za půl roku od svého ustavení Molièrova Chudáka manžela, nyní má již připravenou bří Mrstíkových Maryšu. Představení Chudáka manžela bylo úspěšné a bylo místním obyvatelstvem s nadšením přijato. Soubor za vedení s. Ulricha cvičí poctivě a s nadšením pravidelně třikrát týdně. Věříme, že láska k divadlu zůstane v Libavském Údolí trvalým zjevem. Záleží i na vedoucích ochotnických kádrech v okrese, jak souboru budou pomáhat v jeho činnorodém zájmu.

J. Hála, dopisovatel

*

OCHOTNÍCI, POHÁDKY A DĚTI

Podávám vám stručnou zprávu o tom, jak dnes hrají pražští ochotníci pro děti. Viděl jsem představení ZK Lidové demokracie v Divadle Na slupi. Hrál se pohádka Zdeňka Sýkory „Zlatý vrch“ podle Boženy Němcové. Představení celkem pečlivě režírované K. Kalinou, s dobrými hlavními představiteli (Libor — V. Henzel, Čekanka — J. Kočková, starý král — L. Možný, Čarodějka — O. Svobodová). Vesměs všichni dobře zvládali text obsahově i propracovanou dikci, jen Babička (H. Švestková) mluvila tak tiše, že jí už v 6. řadě nikdo nerozuměl. Taneční vložky (V. Hutáková) nezapadaly funkčně do hry. Výprava arch. L. Mouchy byla zdařilejší v interiérech, krajinné scény působily příliš masivně a tvrdě. — V Divadle LUT v Praze 11 sehrál soubor OB „ROJ“ pohádku se zpěvy „O veselém pěvci“ od Marie Holkové. Hudbu k této novince složil režisér představení J. Zámostný. Stručný obsah hry: Zlý vládce Jestřáb uvězní princeznu Milenu, dceru dřívějšího vládce Lubomíra, a čekáže poddaným zpěv. Zákaz poruší potulný pěvec Jaroslav. Je uvězněn a má zemřít hladem. Vysvobodí ho Královna tónů

Nožeček (J. Bouška) a Zlatohlav (V. Bičák) z Tylovy Tvrdohlavé ženy v provedení ZK Elektroisola Tábor

a její dcera Písníčka. Jaroslav zvíťazí nad Jestřábem i jeho pomocníky, vysvobodí Milenu, která se pak stává jeho ženou. — Pohádka má silná dramatická místa zvláště ve druhém dějství, třetí dějství pro svou rozvleklost si ještě vyžaduje úpravy. Hru zpestřují písníčky a komická role Matěje. Režie zřejmě pracovala jen náhodně, její vliv nebyl na představení téměř znát. Jestliže přesto dosáhla inscenace úspěchu, zasloužili se o to herci, zkušení divadelní praktici. — Soubor ZK železničářů Vršovice sehrál v Jiráskově divadle v Praze 13 „Popelku“, dramatisaci Františka Bartíka, v režii autora, na scéně J. Přitasila a ve spolupráci s baletním souborem M. Aubrechtové. — Nová dramatisace známé pohádky přidává k známému motivu další pohádkové postavy: Královnu vil, Dorníčku a skřítky. Násilně a nepřesvědčivě vynívá prosba Popelky, aby princ zrušil robotu, a kladné rozhodnutí princovo nezapůsobí právě mohutným dojmem, protože jediným robotníkem v pohádce je vlastně Popelka, jejíž těžký úděl nezavinil princ, ale macecha a její dvě dcery. Baletní vložky daly pohádce téměř revuální ráz. Výprava se snažila o skutečnou pohádkovost. Na scénu dokonce přijel kůň i s kočárem. — Zaujaly mě kritické poznámky a postřehy dětí na těchto představeních. — Prince hrála dívka a děti hlasitě šeptaly: „To není princ, to je holka.“ Herec sliboval druhému pěkné šaty a dítě kritisovalo: „Vždyť ten druhý má stejně lepší.“ Chlapec se vyšplhal k věznímu okénku po popínavém keři — a na okénku věznice keř ani listů nebylo, zněl posudek. — Jiný herec si zapomněl na ruce hodinky a mnoho dětí to zahlédlo. Jeden ze sourozenců měl střevice, druhý byl bos. Posudek zněl: „Dědeček nadrůže holce“. Herec měl uhádnout tu pravou mezi dvanácti stejnými dívkami. Režisér to vyřešil tím, že táž

herečka přišla, obešla zákulisí a znovu se vracela. Při přecházení za kulisy byly vidět její střevíčky a bylo u dětí po účinnu. Hledištěm to jen zašumělo, jak si děti šeptaly a ukazovaly na defekt prstem. Co vám mnohdy prominou dospělí, to vám děti neodpustí! —řký

*

II. DRAMATURGICKÁ KONFERENCE V LITOMĚŘICÍCH

„Divadlo je život a jde zase do života.“ Pod tímto heslem se konala koncem října II. dramaturgická konference divadelních a loutkářských pracovníků v Litoměřicích. Byl to opravdu velký den pro naše ochotníky a loutkáře. Již po druhé se zde sešli, aby si zde pohovořili o své práci, zkušenostech i nedostacích. A zde k tomu byla opravdu dobrá příležitost. Vždyť zde byli zástupci mnoha vesnických souborů. Konferenci slavnostně zahájil a pozdravil soudruh František Dachovský, inspektor pro kulturu. Dále se ujal slova předseda poradního sboru pro divadlo Karel Bok. Ve svém projevu zhodnotil průběh minulé soutěže, repertoár souborů a dramaturgické plány pro příští rok. V krátkém přestávce si všichni účastníci konference prohlédli výstavku, shrnující činnost divadelních a loutkářských souborů na okrese. Na konferenci se také přijel podívat soudruh Kubr, pracovník ÚDLT, který ve svém krásném diskusním příspěvku poukázal na hry současných autorů. V bohaté diskusi, bohužel velmi omezené časem, pak vystoupilo mnoho zástupců jednotlivých souborů. Že máme dostatek dobrých pracovníků v ochotnickém divadle, dosvědčuje skutečnost, že bylo vyznamenáno 30 soudruhů a soudružek čestným uznáním za obětavou práci.

M. Reichmann

VŠEM OCHOTNICKÝM SOUBORŮM V NAŠÍ VLASTI!

V našem okresním městě Bílovcí v slezském cípu naší vlasti vyhořel Dům osvěty, který byl kulturním stánkem všech akcí v našem městě: divadel, koncertů, výstav a pod. Tímto požárem byl náš kulturní život úplně ochromen, neboť naše město nemá jiný sál, který by mohl sloužit k podobným účelům. Místní divadelní soubor se musí po dobu výstavby nového Domu osvěty odmlčet ve své činnosti a také stálé zájezdové scény z Opavy, Českého Těšína a Nového Jičína musí přerušit své zájezdy. Naše město ještě nezhojilo úplně rány, které utrpělo v poslední světové válce a již opět smutek naplnil srdce všech našich občanů, kteří měli svůj Dům osvěty velmi rádi. Naše město patří k neipostiženějším městům ve Slezsku v druhé světové válce, která zde zanechala nedozírné škody a zkázu: 71 domů vyhořelo do základů, 65 bylo bombardováním rozbořeno do základů, 108 domů bylo poškozeno na 50 %, 352 domů poškozeno do 50 % a 204 domy poškozeny lehce. Dále byly zničeny 3 tovární objekty a 5 těžce poškozeny, 3 hospodářské budovy byly vypáleny do základů a 34 velmi těžce poškozeny. Strašná byla bilance válečného utrpení v našem městě, které pak naši lidé s nevšední láskou a obětavostí znovu budovali. Nyní zhoubný požár zničil nám kulturní stánek, který byl naší chloubou. Jeho ohořelé zdi volají o pomoc. Naši občané opět dají vše, aby zbudovali nový Dům osvěty. Jejich pomoc však nebude stačit a proto se rada MNV v Bílovcích jejich jménem obrací i na vás, českoslovenští divadelní ochotníci, abyste podle svých možností přispěli na vybudování nového divadelního střediska v našem městě, a umožnili tak brzké zahájení opětné činnosti místním divadelním ochotníkům i zájezdovým divadelním scénám stálých divadel. Občané našeho města věří v podporu všech dobrých lidí a rada MNV jejich jménem děkuje všem dárčům. Věříme, že velká rodina československých divadelních ochotníků pomůže vybudovat náš Dům osvěty, aby co nejdříve s jeho jeviště zazněla krásná naše mateřština do srdcí vděčných posluchačů. Díky vám všem, kteří vyslyšíte

naši prosbu o pomoc, neboť pomůžete věci krásné, záslužné a potřebné. Děkuje vám.

Rada MNV v Bílovcích

*

MISTR HOUSLAŘ

Postrádáme na našich jevištích napínavou hru, která by plně nahradila někdejší detektivky, neměla vykonstruovanou napínavou zápletku, ale zajímavý děj, který by obsahem odpovídal dnešku. Z velké části tento požadavek splňuje hra Jana Martince „Mistr houslař“. Zachycuje život v pohraničí — pohraničníky, Němce, starousedlíky, novoosídlence. Starému mistru houslaři Buchnerovi byla zrušena jeho samostatná dílna a byl přinucen pracovat v továrně s laiky. Jeho počáteční dobrá vůle ochladla, když viděl, jak houslařská práce upadá. Nakonec, poštván některými Němci i zdoluhavým procesem kolem žádosti o vlastní dílnu, odejde z práce a zakáže i své vnučce Hance, aby pracovala v továrně. Na druhé straně hranic znají velmi dobře cenu mistra houslaře. Emil Hodr, jeho vnuk a Hančin bratr, přechází jako vyškolený agent hranice a slibuje i hrozbami chce Buchnera donutit, aby odešel s ním na Západ. Pohraničníci za pomoci německého komunisty Eckerta zjistí, že v houslařově domku na Výšině se ukrývá nepřítel. Svobodník Jan Prokop, Hančin snoubenec, ji podezřívá ze zrady. Po dopadení a usvědčení Emila Hodra se rozplyne i toto podezření. Starý Buchner zjistí, že v houslích, které mu Emil přinesl jako dárek, je výbušnina. Otřesen touto podlostí chce zabít vnuka i sebe. Noví přátelé ho však neopouštějí a získávají ho pro nový, lepší život. — Hra má sevřenou formu tří dějství (pět obrazů), dvě interiérové dekorace a malé obsazení (6 mužů, 2 ženy). Je technicky nenáročná; její velkou předností je rychle se odvíjející dějová nit, silný konflikt a zajímavé charaktery, především složitá titulní postava mistra houslaře. Doporučujeme tuto hru všem souborům, které mají dobrou vůli zahrát svému obecenstvu hru o životě našich dnů, napínavou jako sám život. Napiště si o ni Ústřednímu domu lidové tvorivosti, Praha II, Jungmannova 15.

-d-

DILIA

Československé divadelní a literární jednatelství, Praha II, Vyšehradská 28, rozmnožilo pro vás tyto novinky:

- N. Hikmet: **LEBKA**. Satirické drama o americkém pojetí vědy o 3 dějstvích (14 obrazech). Přel. F. Šec. 20 m, 4 ž, kompars. Scéna: Pokoj, schodiště, laboratoř, horní patro vily, park, kancelář polic. ředitelství, vchod do márnice.
- G. B. Shaw: **CAESAR A KLEOPATRA**. Historická hra o 5 dějstvích. Přeložil Z. Vančura. 27 m, 6 ž, kompars. Scéna: Před asyrským palácem, socha sfingy v poušti, chodba a trůnní sál Kleopatřina paláce, síň alexandrijského paláce, nábreží před palácem, před branou pharského majáku, komnata Kleopatry, před oponou.
- P. A. Breál: **HUSAŘI**. Tragikomedie z dob prvního Napoleona o tažení do milánského kraje o 3 dějstvích. Přeložil M. a J. Tomáškoví. 9 m, 4 ž. Scéna: V domě soukeníkově.
- J. W. Goethe: **IFIGENIE NA TAURIDĚ**. Dramatická báseň. Přeložil B. Mathesius. 4 m, 1 ž. Scéna: Před Dianiným chrámem.
- F. Schiller: **VALDŠTEJN**. (Valdštejnův tábor — Piccolomini, Valdštejnova smrt), dramatická báseň o 2 dílech (10 dějstvích). Přeložil V. Šrámek (24 osob).
- V. Werner: **KOMEDIANT HERMELÍN**. Veselohra z prostředí provazolezecké rodiny o 3 dějstvích. 12 m, 5 ž, 2 děti, kompars. Scéna: Zákulisí malého cirkusu.
- G. B. Shaw: **MAJORKA BARBORA**. Společenská kritika náboženských organizací a celého politického a hospodářského zřízení Anglie o 3 dějstvích. Přeložil A. Skoumal. 8 m, 6 ž. Scéna: Knihovna, útulek Armády spásy, ve zbrojovce.
- M. Majerová: **ZPÍVAJÍCÍ ČÍNA**. Sedm pohledů do dnešní Číny. Scénická úprava A. Morávek, hudba I. Řezáč. 4 m, 5 ž. Scéna: Čínské prostředí.
- S. Lichý: **KOUZELNÁ LAMPA ALADINOVA**. Pohádka z Tisíce a jedné noci o 6 obrazech. 6 m, 2 ž, kompars. Scéna: Kavárnička, zahrada princezny, Aladinův domek, v sult. divánu, část zahrady.

OPRAVTE SI!

Správné znění první věty kritického dopisu, uveřejněného na 222. str. 10. čísla našeho časopisu, jest: „Jar. Makrot z Březové u Sokolova, režisér a herec Oblastního klubu ROH Hnědouhelných dolů a briketáren v Sokolově, nositel vyznamenání Za zásluhy o výstavbu...“ Děkuje vám.

Redakce

Krátký kurs o vývoji divadelní budovy

Dokončení

Sovětské divadelnictví zdědilo po ruském divadelnictví řadu velkých budov, které vesměs byly vystaveny v duchu rozvinutých idejí kukátkového divadelního prostoru. Soustředěny jsou v Moskvě a Leningradě (Petrohradu), které jako sídelní města cara a ruské vlády i střed kulturního života starého Ruska staly se i místem nejvýraznější vystavby divadelních budov. Poznali jsme Velké divadlo v Moskvě v předchozí lekci a podobně v menším rozsahu byla postavena divadla petrohradská i další divadelní budovy v Moskvě. Nový společenský řád socialismu přinesl nový požadavek: Nalézt cestu, jak divadelní umění rozšířit po celém Sovětském svazu, jak je zanést do nejdlehlších oblastí země, jak způsobit, aby se divadlo stalo přístupné co největší mase lidu. Tyto otázky byly různě zodpověděny.

Požadavek rozšíření divadla po celém Sovětském svazu způsobil několik desítek let rozvíjené úsilí vynalézt typový projekt divadelní budovy. Sovětský svaz při své veliké rozloze si takové uvažování může jistě dovolit. Je nepravděpodobné, že by se opakování některých projektů, nadto ještě obměňovaných v architektonickém pojetí vnějšího vzhledu budovy, stalo zřídelm nějaké uniformity. Jistě není účelem budování v socialismu, dosahovat uniformované šedivosti měst a obcí, ale naopak dosahovat co největší rozmanitosti, vyjádření místního charakteru, rozvinutí a vyvinutí regionálních prvků výtvarného výrazu, architektonického pojetí i urbanistického uspořádání města i krajinného celku. Toto úsilí můžeme zaznamenat při poctivém studiu sovětské cesty za typovou divadelní budovou. Je to snaha o přizpůsobení výstavby divadelních budov principům průmyslové stavební velkovýroby, snaha, která však zůstává stát na té hranici typu, kde by se při překročení budova přizpůsobovala prefabrikaci a ztrácela osobitý charakter. Neboť tento osobitý charakter musí divadelní budova zachovat, jde přece o střed městského ensemblu, nebo dokonce o střed celé obce. V takovém případě, budující zařízení společenské, sloužící všem, vždy budujeme stavbu charakterisující období, ať si to chceme či nechceme připustit. Proto projekce typového divadla i kulturního domu v Sovětském svazu je tak bohatá, proto bylo tolik dobrých pokusů opušteno, aby se dalo místo lepším nápadům, proto typ divadelní budovy není předpisem, ale jen směrem a hlavní linií další projekce. To vše nalezneme v materiálech sovětských divadelních typových budov a v různosti skutečné výstavby. Ta realizuje opakování dispozice, základního uspořádání divadelního prostoru jako celku, vybavení jeviště a jeho příslušenství, ale vždy záměrně či méně individuálně. Zamyslíme-li se nad naší cestou výstavby a nad tím, v čem je nám tento názor vzorem, vidíme, že v naší republice bude tato otázka o mnoho složitější. Vyplýne to z malé rozlohy naší vlasti, z nepoměrně menšího počtu budov, které se postaví v období jedné pětiletky (nesporné časové měřítko vývoje hospodářského i kulturního) a v neposlední řadě též z odlišného kulturního vývoje u nás; pokrokové tradice ovlivňují dnešní rozvoj divadelní kultury i poměr našeho lidu k divadlu. Postavíme-li během jedné pětiletky dvě velké divadelní budovy (které samy o sobě musí být výrazem doby, v níž vznikaly; nestavíme je přece jako provisorium, ale na padesát i více let) a deset nebo v nejlepším případě dvacet malých divadelních budov s klubovým zařízením, pak tu jistě není důvod k typisaci projektů. Může být přiměřený ohled na prefabrikaci dílů, ale celek by měl být co nejindividuálnější, aby se tak tyto stavby staly pravým vyjádřením stupně kulturního vývoje, jehož bylo v období stavby dosaženo při budování socialismu v naší zemi.

Idea, zanést divadelní umění do nejdlehlších oblastí země, vedla vedle výstavby kulturních domů k vyvinutému stupni zájezdového divadla. Jednak kočujícího po divadelních sálech klubů a kulturních domů, tak jak to naše strana a vláda učinila v naší republice zřízením Vesnického divadla, dále pak uskutečněním velikých lidových slavností, které po vzoru lidových slavností Francouzské republiky oslavujících ideje Velké francouzské revoluce (navrhované a realizované slavným francouzským malířem Davidem), oslavovaly slavné dny Velké říjnové socialistické revoluce. Mám tu na mysli inscenace útoku na Zimní palác a další představení většinou v přírodních divadlech.

Tato úvaha vede nás k další zásadě nového sovětského divadla, t. j. aby se stalo co nejmasovějším. V různém stadiu budování Sovětského svazu byla tato idea různě vykládána a realizována. Vedlo to především k názoru, že se toho dosáhne divadelní budovou o mnohatisícovém počtu sedadel. Jsou známy výsledky světové soutěže v roce 1936, která soustředila takřka všechny názory na řešení takového problému. Zúčastnili se jí architekti všech národností, zabývající se projekcí divadelní budovy. Byla vyslovena nejrůznější mínění, předvedena divadla s různým stupněm mechanisace jeviště, kukátková i reformovaná; často též s ideou variability divadelního prostoru. Zdravá úvaha však varovala před jednostranným pojetím; taková budova ztrácí dramatickou intimitu, nutí k použití akustických zařízení, oslabuje optický vjem velikými vzdálenostmi diváka od jeviště, nutí inscenovat ensemblu a veliké jevištní fresky s mnoha postavami, v nichž se ztrácí jednotlivec. Může to být někdy účelné, ale takové inscenace se nerodí denně; dramatické umění má své meze, které klade velikosti hlediště a počtu diváků. Vždy musíme vědět, pro jaký účel budujeme divadelní budovu, jaký druh dramatického umění v ní chceme provozovat. Nemůžeme vždy dosáhnout plné rozmanitosti, zvláště

NÁŠ SLOVNÍČEK

ŘÍDÍ

VLADIMÍR SEMRÁD

BALALAJKA — ruský strunový nástroj, podobný kytarě

BAJKA — slovesný útvar, který alegoricky vypravuje prostý příběh, z něhož vyplývá mravní naučení. V bajce jednájí vždy zvířata (nebo oživilé věci) jako lidé. Nejslavnějšími autory bajek jsou Řek Ezop (snad v 6. století před naším letopočtem), Francouz Jean de la Fontaine (čti žán d la fontén) — žil v 17. století, Němec Gotthold Ephraim Lessing (18. stol.) a Rus Ivan Krylov. U nás psali bajky Fr. Rubeš, A. Heyduk, J. Vrchlický a mnoho jiných

BÁJE — slovesný útvar, někdy také nazývaný mythus. Vypravuje básnicky o zosobněné přírodě, o pohanských bozích a o nadpřirozených bytostech. Baje se zrodily za dávných časů, kdy člověk si potřeboval vysvětlit různé přírodní jevy. Původní lidové baje zpracovávali později básníci, na příklad Říman Publius Ovidius Naso (čti publijus ovidijus názů) ve svých slavných „Proměnách“. Z bájí se vyvinula celá soustava náboženského učení (mythologie), která byla základem mnohobohského náboženství starých Indů, Egyptanů, Řeků, Římanů, Slovanů, Germánů atd.

BEATUS (z latiny) — blažený, blahoslavený: beata — blahoslavená

BEEF (z angličtiny) — čti bif — maso. Beefsteak (čti bifstek) — hovězí řízek

BEG — také bej (z turečtiny) — pán, titul vysokých hodnostářů

BĚHOUN — šlechtický sluha, běžící tryskem před kočárem

BELLADONA (z italštiny) — bylina rulík

BELLEVUE (z francouzštiny), čti belvů — krásná vyhlídka, jméno zámku, restaurace atd.

BELVEDER (z italštiny) — krásná vyhlídka, letohrádek

BENE (z latiny) — dobře; udělati si bene, míti bene — dobře se počti

BENEFICE (z latiny) — divadelní představení ve prospěch jednoho herce. Čistý, určitým procentem stanovený hercův příjem z jednoho představení jako náhrada za nedostatečnou gáži. Jejich počet se určoval ve smlouvě. Herci menších úloh měli jen poloviční benefici, čelní herci dvě — jednu zimní a jednu letní. Jestliže chtěl herec na svém benefičním představení hodně vyzískat, chodil osobně zvát obecenstvo a volil ovšem takový kus, který by táhl, často bez ohledu na jeho uměleckou kvalitu. V benefici hrával většinou hlavní — „parádní“ roli

BENEVOLENCE (z latiny) — blahovůle, shovívavost, laskavost

BENGÁL — umělé osvětlení. Existují různobarevné bengálové prášky a vyráběly se také bengálové sirky

jde-li o účelovou divadelní budovu (jiná bude pro operu a balet, jiná pro činohru; též ekonomický základ provozu je rozdílný u obou typů a j.). Masovost divadla je lákavá jako líbivé heslo, ale nepřijemná ve skutečném provozu. Musím tu vzpomenout svého projektu Divadla práce, který celou věc řešil jinak. Masovosti divadelního prostoru (šlo o divadelní budovu, která by v souhrnu obsáhla skoro 3000 diváků) je tu dosaženo sdružením tří divadelních prostorů. Tyto tři prostory však reprezentují tři odlišné divadelní formy: velkou činohru, dramatické dílo inscenované ve světelném divadle (to umožňuje překvapivé střídání místa děje a dosažení plynulého, nepřetržitého dramatického napětí, nerušeného nevitány přestavbami) a prostoru pro operu a balet. Tyto tři divadelní sály jsou spojeny v jeden divadelní provoz, který umožňuje ekonomické využití uměleckých i technických sil a odstraňuje strach umělců velkých divadel — chodit kolem divadla a nebýt plynule umělecky využíván (má to velký význam pro umělecký růst). Projekt Divadla práce z roku 1938, zatížený v architektonickém pojetí funkcionalistickým názorem, nebyl uskutečnitelný v tehdejší době, v první buržoasní republice. Ukazoval cestu, která by tehdy zůstala prázdným gestem, poněvadž lidový divák neměl tolik prostředků, aby naplnil denně tak rozlehlé divadlo. K realizaci takového provozu je třeba i společenské změny; v tomto heslu byl více kulturně politickým aktem, než projektem stavby.

Kromě kulturně politického poslání ukazoval projekt Divadla práce též odlišný názor na variabilitu divadelního prostoru. V předchozích lekcích jsme poznali variabilitu divadelního prostoru jako snahu proměňovat hlediště a jeviště divadla na různé jiné příležitosti: kino, kongresový sál, koncertní sál atd. Uvedl jsem již důvody, které při takových projektech k tomu vedly; byla to vždy snaha po větší možnosti exploatace sálu. V našem projektu jde však o variabilitu jiného druhu: Jde o variabilitu umělecké práce, o rozšíření možnosti inscenačních, a to, aby celý vývoj divadelního prostoru byl zářazen do možnosti změn v takovém divadle. Je nesporné, že dnes po takřka dvaceti letech by projekt sám neobstál v plném rozsahu. Zůstává však jeho jádro, myšlenka a umělecký názor, který byl vysloven a nezastaral; naopak mám za to, že omládl a společenský vývoj a s ním vývoj kulturní a umělecký dává mu za pravdu.

Můžeme tedy uzavřít tuto část lekce zjištěním, že čtyřicetiletý vývoj sovětského divadla nám dává bohaté poučení o nových cestách vývoje divadelní budovy. Jde jen o to, abychom vždy toho poučení správně dbali, nepřenašeli mechanicky výsledky realizace sovětských divadelních budov a ptali se častěji, proč to neb ono bylo takovým a ne jiným způsobem realizováno. Vidíme nový rozvoj i v zemích lidové demokracie, vidíme zejména nový vývoj v Německé demokratické republice, která obnovuje mnoho divadelních budov, zničených v druhé světové válce. Všude je řada nových nápadů a podnětů stavební i technicky; na nás je, abychom věděli, proč se nám to či ono líbí a zda to není jen chvilkové nadšení (často neodborníka) pro pěkné technické zařízení. Již jednou jsme si řekli, že divadelní technika má jen tehdy plný význam a oprávnění, když podporuje divadelní umění. Ztrácí ho všude tam, kde překáží a je sama sobě více či méně účelem.

*

Končíme náš kurs o vývoji divadelní budovy. Snažil jsem se v něm podávat nejen historický vývoj, ale též osvětlit hospodářské a kulturní poměry, v nichž stavba vznikala. Podobně jsem se pokusil nejen vývoj předvést, ale současně osvětlit, co z něho má jaký význam pro dnešní naši umělecko-technickou divadelní práci; může se namítnout, že se mi to mnohde nepodařilo, protože krátký kurs nedovoluje, aby se detailně probíraly všechny i méně důležité proudy vývoje. V té věci si uvědomme, že jsem úmyslně a vědomě probral jen evropské divadlo. Vyšel jsem ze základů, daných prvotními kulturami egyptskou a babylonskou, na niž česká, římská a další navazovaly, a připojil jsem oblast Ameriky, která je dědicem kultur evropských a navazuje na ně. Jsem si vědom toho, že tu vypouštím asijskou kulturní oblast, vývoj indického, čínského a dalších divadelních umění, spojených s vývojem osobitých divadelních prostorů. Tento nedostatek vyplním ve své příští velké práci o budově i dekoraci. Rozsah kursu to v této podobě nedovolil.

Přelom vývoje hospodářských a společenských podmínek ve světě, způsobený mírovým využíváním atomové energie, přináší nesporné nové výhledy v technice a v rozvíjení výrobních sil. Můžeme očekávat, že ani divadlo nezůstane pozadu a tak jako přijalo novou techniku v uplynulých dobách, přijme též novou techniku, aby mu umožňovala — jak říká Stanislavskij — vytvářet na scéně organicky a normálně to, co v reálném životě probíhá lehce a samostatně. Hospodářský a kulturní rozvoj budování socialismu, zvyšování hmotné a kulturní úrovně všeho lidu, připraví podmínky pro novou renesanci divadelního umění, podmínky, v nichž vykvete mnoho nových květů k oslavě osvobozené lidské práce i šťastného pokojného života všech lidí.

Vlevo nahoře půdorys a vpravo nahoře pohled na divadelní budovu v Minsku (projekt z roku 1934). Vlevo v druhé řadě je půdorys typového projektu divadla podle návrhů sovětské akademie architektury. Vpravo v druhé řadě je půdorys divadla v Rostově z roku 1936. Poslední dva obrázky vlevo dole ukazují půdorys a pohled na průčelí budovy divadla Rudé armády v Moskvě z roku 1940. Vpravo dole je půdorys Divadla práce z roku 1938.

* OCHOTNICKÉ DIVADLO * ROČNÍK II ČÍSLO 12 PROSINEC 1956

ALOIS JIRÁSEK: EMIGRANT
SOUBOR ZK MAJ HRONOV

VYDÁVA

NAKLADATELSTVÍ ORBIS,
národní podnik, Praha 12, Stalinova 46

Řídí redakční kruh

Vedoucí redaktor Jiří Beneš

Redakce: Praha 12, Stalinova 3
telefon 226145—49

Vychází v polovině každého měsíce

Cena jednotlivého výtisku 3 Kčs

Tiskne Orbis,

tiskařské závody, n. p., závod č. 1,
Praha 12, Stalinova 46

Rozšiřuje Poštovní novinová služba (PNS)

A 01729

O B S A H

Zdeněk Dohnal: Mezinárodní úspěch našeho ochotnického hnutí	265
Z dějin ochotnického hnutí:	
J. Valihrach: Význační umělci na olo- moucké ochotnické scéně	267
Deset let svitavské Vigony	268
Na závěr Tylova roku:	
Josef Zenkl: Vyznání tylovských ochotníků	269
M. Jančuška: Niekoľko poznámok k súčasným problémom ochotnícke- ho divadla na Slovensku	270
Co nás pálí — Tribuna ochotníků:	
Josef Pasovský: Pět poznámek k diskusi	273
Antonín Richter: Co vlastně potře- bujeme	273
Ivo Gübel: Práce herce na roli (Do- končení)	274
Glosy k letošnímu Hronovu:	
V. Semrád, A. Krejčířík, M. Jurák, Sv. Radešínský	276
J. Machek: Indická poesie v městě pod Radhoštěm	278
Jarmila Hanzálková: Poesie vesnic- kým lidem	278
Vladimír Halada: Technika jevištní řeči, X.	279
K vánocům	280
Z ochotnického života	281
Ing. arch. M. Kouřil: Krátký kurs o vývoji divadelní budovy, XII.	287
Náš slovníček	287

Na titulní straně záběr K. Mince z hro-
novského představení Emigranta (soubor
ZK MAJ Hronov), na II. straně obálky zá-
věr rubriky Náš autor, na III. straně obál-
ky Z divadelních dílen ochotnické scény,
na IV. straně obálky ilustrace ke Krátké-
mu kursu o vývoji divadelní budovy.

Toto číslo mělo redakční uzávěrku v polo-
vině listopadu, vyšlo dne 22. 12. 1956

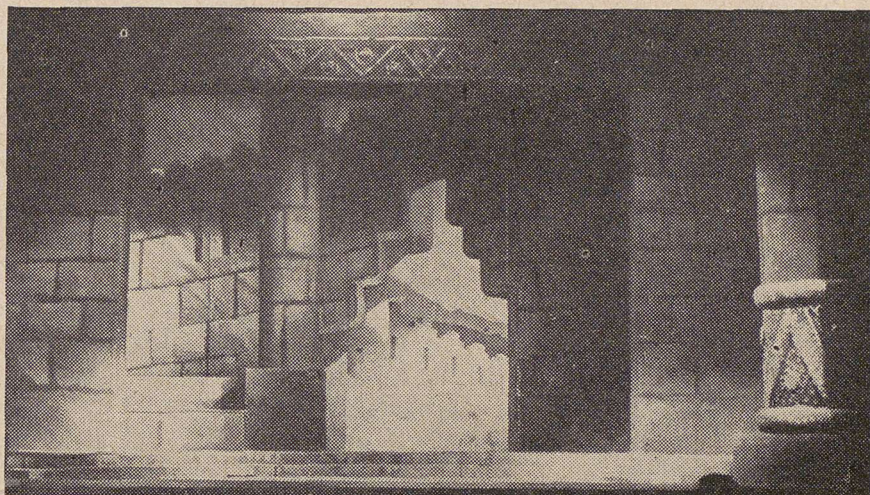
Z DIVADELNÍCH DÍLEN OCHOTNICKÉ SCÉNY

Vracíme se na tomto místě ještě jednou k XXVI. Jiráskovu Hronovu dalšími poznámkami k scénám souběžných představení. Přinášíme snímky ze scén dvou pozoruhodných představení. Shodou okolností byla to obě představení téměř nehraných her našich předních klasiků.

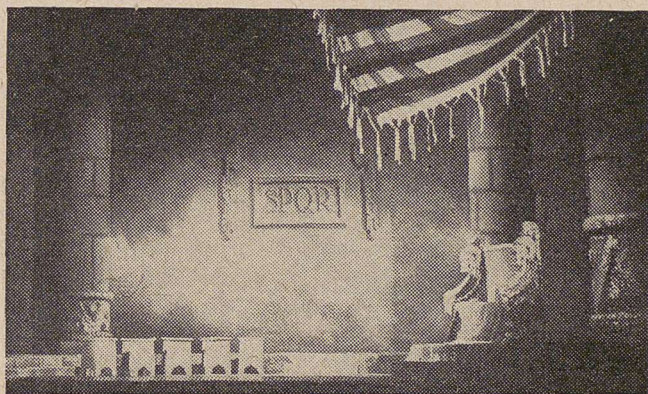
Prvé dva snímky K. Mince jsou z Hviezdoslavovy tragedie Herodes a Herodias, provedené souborem Krajského domu osvěty v B. Bystrici (výtvarník P. Herchl, režisér E. Klein). Vypravení této hry bylo pro výtvarníka úkolem nemalým. Odlehle historické prostředí děje (Palestina v I. století n. l.), velké, monumentální prostory, které hra nutně vyžadovala a které se tak těžko na ochotnických scénách provádějí, odradily by většinu souborů. Báňskobystřičtí se však těchto obtíží nezalekli a jejich výtvarníkovi se podařilo scénu realizovat pozoruhodným způsobem. I když by bylo při podrobném rozboru scény možno pozastavit se u některých detailů (kamenný trůn v kontrastu s lehkými gotickými stolicemi, vhodnost závěsu a pod.), je nespornou předností provedení scén, že hře dalo v plné míře žádoucí prostředí a že atmosféra scén byla v souladu s dějem hry. Scény byly nasvíceny tak důmyslně, že nepůsobily papírově, jak by se snad mohlo z uváděných snímků zdát.

Další dva snímky (foto Lyer) jsou z inscenace Jiráskova Emigranta, provedené hronovským souborem ZK MAJ (výtvarník V. Habr, režisér M. Houštěk). Zde byl výtvarník současně v nevýhodě i ve výhodě. Měl vytvořit prostředí hry v kraji, kde se děj odehrává, kde měl k dispozici nejen historický materiál, ale i možnost ověřit si exteriérové scény na místě, kde žil nejen autor a postavy hry, ale kde „žijí“ i prostory, jež měl zobrazit. A tak aby uspokojil žijící a nevzbudil nepřízeň mrtvých, musel si počínat velmi uvážlivě a dobře se pro jevištní realizaci připravit. Že píše přináší ovoce, ověřili si diváci při zhlédnutí tohoto představení. Scéna je provedena historicky věrně, funkčně pomáhá inscenaci a v provedení je na profesionální výši. Její autor je jevištním výtvarníkem z povolání. To bylo také příčinou (podle mého názoru nedostatečnou), že jeho práce nebyla oceněna čestným uznáním, jako scénická výprava Hviezdoslavovy hry.

Ing. VI. Mráz

↑
Hviezdoslav:
Herodes a Herodias →

↙
Al. Jirásek:
Emigrant

